

ԼՍԽԱԳԻՐ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏ. ԵՐՈՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԱՐԿՈՒԹԻԱՆ

ԿՈՐ.
ՇՐՋԱՆ 1956

Լ.
ՏՈՒԻ

«Сіон» مجلة أرمنية شهرية، أدبية، ثقافية، للغة والبيان

"SION," an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology
Printed in JERUSALEM

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	
— Ս. Ծննդեան տոնին առթիւ	1
ԿՐԹՆԱԿԱՆ	
— Հաւատք	ՇԱՀԷ՛ ՎՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ 5
Ազօրք մը	8
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ	
— Ոսկի կամարը	ԵՂԻՎԱՐԴ 9
— Ծով ամայի	ՇԷՆ - ՄԱՀ 10
— Երեք անգամ . . .	ԱՇՏԻՇԱՏ 11
— Լիւրիկական	ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԹՂՈՍԵԱՆ 12
— * *	ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ 12
ԳՐԱԿԱՆ	
— Սփիւռքի մէջ հայերէն գրողի արժանիքին զնա- հասութեան պայմանները	Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ 13
ՊԱՏՄԱ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ	
— Պապ Աբգարի	ՀՐԱՆԴ. Ք. ԱՐՄԷՆ 16
ԳՐԱԽՈՍԱԿԱՆ	
— «Ամենուն Տարեգիրքը»	Ե. 20
— «Պարբերական»	ԵՂԻՎԱՐԴ 21
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ	
— (ԽԵԼ) Յովնանէն Թլուրանցի	Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ 23
Ս. Երուսաղէմին եղած կարեւոր նշանակութիւնը մը	26
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ	
— Հեռագիրներ	27
— Եկեղեցական - Բեմական	27
— Պատշաճական	29
— Ս. Ծննդեան արարողութիւնները Երուսաղէմի մէջ	29
— Պատշաճներու փոփոխում	29
Հ. Բ. Ը. Միութեան Յիսնամայ Յոբելեանը եւ ազգապահպանման իր նոր ծրագիրները	30
Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան Յիսնամայ Յոբելեանի տոնակատարութեան ծրագիր	34
Բարեպաշտական նշաններ	35
Հաշուեկէիռ նպաստից	36

ՍԻՈՆ-ի Տարեկան բաժնեգիրն է՝
բոլոր երկիրներու համար՝ Անգլ. Շիլին 20

Redaction of the Armenian Monthly SION
Armenian Patriarchate,
P. O. B. 4001
Old City - Jerusalem
Via Amman (Jordan)

—= Ս Ի Ո Ն =—

Լ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1956

≡ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ≡

ԹԻԻ 1

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

«Որ երեւցաւ մարմնով
Արդարացաւ հոգով»

Յիսուսի Ս. Ծննդեան օրուան առիթով՝ զոր քիչ օրէն պիտի տօնենք, անդրադառնանք մարդկային պատմութեան այն դրուագին՝ որ հիմն ու խարխիւն է Աստուածապաշտութեան մեծ խորհուրդին:

Եկեղեցին՝ հին ու մարդարէական գուշակութիւններու համաձայն՝ կը դաւանի մեր Փրկչին «մարմնով» երեւելու իրականութիւնը, զոր կարելի չէ՝ և պիտի չըլլայ հերքել, ո՛րքան ալ յանդգնին ոմանք այլանդակօրէն ուրանալ դայն:

Կա՛յ սակայն կարեւոր կէտ մը՝ զոր պէտք է լուսաբանել: Հրէական պատմութեան մէջ կրկնակ երեւոյթով կը ներկայանայ մեզի Մեսիական ակընկալութիւնը: Սպասուած Փրկիչը, շատերու համար, օժտուած պիտի ըլլար երկրաւոր իշխանութեան բոլոր հանդերձանքներովը. Ան պիտի թագաւորէր քաղաքականօրէն յուսահատած հրէին ճակատագիրը վերականգնելու համար, որով և Մովսիսական եկեղեցին տիեզերական փարախը պիտի ըլլար հեթանոս ազգերուն: Միւս կողմէ, քիչերու համար թէև, Փրկչի մը երեւումը պիտի չեշտուէր անօրինակ հանգամանքով մը. Ան պիտի կրնար ազատարար մը ըլլալ, ո՛չ թէ անշատ կամ սեպհական զետնի մը՝ կամ Պաղեստինի հողին վրայ կանգնելով իր դրօշը, այլ իբրև մարդ՝ ա՛յնպէս ինչպէս կը ծնի ո՛ր և է մահկանացու՝ երեւելով երկրի վրայ ու մարդոց հետ ապրելով՝ պիտի կատարէր իրեն յանձնուած փրկութեան բարոյական պաշտօնը: Այս երկրորդ ակնկալութիւնն էր որ արդարացաւ մեր Տիրոջ մարմնաւորութեանն ու աւետարանած վարդապետութեան շնորհիւ, որով ընդհանուր եղբայրութեան մը բեղմնաւոր սկզբունքները քարոզուեցան «ընդ ծագս տիեզերաց», և երկնաւոր Հօր մը որդիներն ըլլալու ազատութիւնը շնորհուեցաւ ամենուն: Արդ, ողջամիտ հաւատացեալ մը, որուն աչքին առջև փայլատակող ստուգութիւն մըն է այսօր Յիսուսի

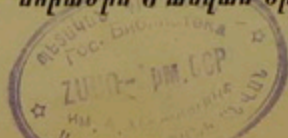
168-98

1936 4 ահ

Քրիստոսի կատարած փրկարար դերը, շատ պէտք է չունի, կը կարծենք, մի առ մի վերլուծելու ա՛յս կամ այն մարդարէին աղօտ զուշակութիւնները, զիտնալով՝ թէ դարերու հեռաւորութենէն դիտուած Մեսիական պատկեր մը չի կրնար համեմատուիլ այն կենդանի պատկերին հետ՝ որ Յիսուսով նկարուեցաւ։ Եւ իրօք, Աւետարանն է որ կը լուսաւորէ այդ ամպամած մթութիւններն անցեալին, իր նորոգ ու պայծառ յայտնութեամբը, որուն առջև Եսային պիտի կրնար երկուանալ պահ մը, պիտի տատամսէր թերեւս ծերունին Սիմէոն, եթէ կանուխ չփակէր իր երջանիկ աչքերը, ինչպէս Յովհաննէս Մկրտիչ անգամ իր տկարացած համոզումներուն տառապանքն ունեցաւ իր բանտին մէջ։

Ներուի մեզ հոս փակազիծ մը բանալ, յիշեցնելու համար՝ թէ Մեսիական ակնկալութիւններէն բոլորովին անկախ գետնի մը ընդարձակ տարածութեանը վրայ՝ հեթանոս աշխարհն ալ, իր կարգին, մարմնաւորուած աստուածներու զոյութեան հաւատաց և պաշտեց զանոնք, ինչպէս յայտնի է. և զուցէ տարակուսանքի մասնուած միտք մը այդ խառնակ պաշտամունքի նմանութիւնը կարծէ տեսնել Յիսուս Քրիստոսի մարմնաւորութեան մէջ։ Մենք այդ սխալ հայեցողութեան վրայ պէտք է չունինք ծանրանալու, միայն թէ՛ հարց կուտանք անցողակի. մեր հեթանոս նախահայրերուն — և ուրիշ բազմաթիւ ազգերու — երկրպագած Արամազդի կամ Միհրի խանձարուները աշխարհի ո՞ր անկիւնին մէջ քակուեցան. ո՞վ ծնաւ զանոնք միս ու ոսկրով. ո՞րն եղաւ անոնց զիբքն ու կեանքը։ Եթէ անոնցմէ մին «Երկինք»ն էր և միւսը «Արեւ»ը, անոնց նման ուրիշ աստուածներ ալ լոկ անձնաւորութիւններն եղան ընական ա՛յս կամ այն երեւոյթներու կամ զօրութիւններու, և ո՛չ թէ տիրապէս ապրող ու շնչող հոգիներ։ Ինչո՞վ ուրեմն հնար է նոյնացնել զանոնք Տէր Յիսուսի հետ, որ Բեթղեհէմի մէջ ծնաւ ձիւղ մեզի նման, և իր նմաններուն նուիրեց իր անձը, կերպարանակից ընելու համար զանոնք իր փառաւորեալ մարմինն։ Զգուշանանք չփոթելէ Քրիստոնէական կրօնին իրականութիւնը հեթանոսական իմացութիւններու և երեւակայութեան հետ։

Յիսուսի «մարմնով» երեւելու պատմութիւնը՝ զոր Մատթէոս և Ղուկաս Աւետարանիչները կ'աւանդեն մեզի՝ միեւնոյն առանցքը չունի։ Առաջինը՝ այրին կամ մսուրին վրայ կանգ առնող նորանշան աստղին տակ՝ որուն կը հետեւին ընծայաբեր մոզերը՝ վրդովեցուցիչ տեսարան մը կը պարզէ մեր աչքին, հաւատարմօրէն նկարագրելով «Հրէից թագաւորին» ազգելիք խուճապը։ Երուսաղէմի քահանաները կը խլրտին նենգաւոր սպառազինութեամբ մը. Հերովդէս կը խռովի, կը դաւադրէ. մանուկներ կը կոտորուին. Հռաքելի լացին ձայնը կը լսուի Հռամայէն. սարսափ, փախուստ կը յաջորդեն իրարու, Էմմանուէլի կեանքը փրկելու համար։ Երկրորդը սակայն՝ ծիծղուն դաշտ մը կը բանայ մեր առջև, ո՛չ թէ մէկ աստղի, այլ համակ աստեղազարդ երկինքին ներքև, ուսկից կը ծագի Աստուծոյ փառքը. հրեշտակ մը՝ յետոյ հրեշտակներ կ'երեւին. առանց երգը կը լսուի բարձրէն. «մեծ ուրախութիւն» աւետող ձայները խաղաղութեան՝ հաճութեան կամ յօժար կամքի պատգամը կը հնչեցնեն երկրի ու մարդկութեան ականջին. հովիւներ իրենց հօտերուն պահպանութիւնը թողած՝ կը վազեն կուգան ողջունելու Փրկիչը կամ Օծեալ Տէրը, ու կ'օրհնեն զԱստուած։ Ո՛չ մէկ զուացող սպառնալիք՝ նորածին Մանկան օրրանին մօտ։ Ծնողա-

կան գործվանքով կը տարուի Ան իր Հօր Տունը, ուր մարգարէութիւններ կը խօսուին, և յետոյ դառնալով Գալիլիա՝ կ'աճի, կը զօրանայ լի իմաստութեամբ: Այս երկրորդ ներկայացումը՝ ուր հաւանական վտանգի մը հնչուէր չզգացուիլ բնաւ՝ անուշ միջնորոտ մը շնչել կուտայ մեր հոգիներուն, և այդ հմայքով կը փոխադրէ զմեզ դէպի այն վայրը՝ ուր Աստուածապաշտութեան խորհուրդը բացատրող երգը պիտի թրթռար: Ի՛նչ ձեւով ալ տրուին մեզի Աւետարանական պատմութեան այդ նախընծայ դրուագները, մեր հաւատքն այն է որ՝ երկրի վրայ «մարմնով» երեւցող Աստուծոյ Որդին փառքերով վերացաւ դէպի երկինք:

Դուք որ այս հաւատքն ունիք և կը պահէք զայն, եկէ՛ք ձեր երկիւղած էութեան խորերէն երգելու, Ս. Խնդեան տօնին առթիւ, Հայ Քերթողին օրհնութեան սա սրտառուչ հրաւերը:

«Խորհուրդ մեծ . . .

Որդիք մարդկան, օրհնեցէ՛ք, զի վասըն մեր մարմնացաւ»:

Յիսուսի հոգին բնագանցական նշանակութեամբ կամ դաւանաբանական բացատրութիւններով պիտի չմեկնենք, այլ պիտի ուզենք հասկնալ զայն իբրև միութիւնը կամ արտադրոյթը իր հրաշալի անձին: Ինքն այդ հոգիով մարդկային ստույգ գիտակցութեան արժէքը բարձրացուց զերազանցօրէն, ներշնչեց մեզի մեր փրկութեան խարիսխն եղող հաւատքը, և հոգեւոր դիւցազնութեան մը անփշրելի գէնն ու զրահը հազցուց մեզի: Արդ, այն հոգին՝ որով արդարացաւ իր ա՛յնքան կարճ կեանքը երկրի վրայ՝ սա հօր համոզումը ներշնչեց մեզի՝ չգատուիլ իր սէրէն, ի՛նչ չարիքներ ալ թէ սպառնան մեր գոյութեան ու վտանգեն զայն:

Աւետարանական պատմութեան բոլոր տուեալները, որոնց իրաւունքը սուրբ է մեզի համար, կը հաւաստեն՝ թէ Քրիստոսի հոգին անուշահոտ օծումը եղաւ ապականած մարդկութեան. աստուածախառն շունչ մը՝ որ թափանցեց քայքայուած ընկերութեան մը խոնարհագոյն այն խաւերուն մէջ, ուր անիրաւուած աղքատներ կային, ուր վիրալից ու սզաւոր սիրտեր կը հեծկտային, ուր զերիններ կային ամբարիշտ լուծերու տակ զրաստացած, ուր լոյսի կարօտ կոյրեր կը խարխափէին թանձրացած մութի մը մէջ. այդ բոլոր դժբախտներուն նոր թուական մը աւետեց Ան, արեւափառ շքեղութեամբ տօնելու համար Աստուծոյ հաճելի «տարեկան»ը:

Անողորմ ու անզգայացած սերունդներու դէմ դատապարտութեան վճիռ մը արձակելու բարոյական արիութիւնը բաւական պիտի չըլլար թերեւս որ հոգիովն արդարանար երկնաւոր Վարդապետը, եթէ ընկերային այդ յեղաշրջումի ձեռնարկը վրիպէր հասնելու իր բարձրագոյն նպատակին, այն է՝ տիեզերական ու հասարակորդ եղբայրութեան մը սկզբունքը տարածել մարդոց մէջ, և զանոնք Աստուծոյ օրդիններ ընել երկնքի թագաւորութեան համար:

Եւ տհա իրական արդիւնք մը պսակեց Յիսուսի կոչումն յաւիտենապէս: Լա՛ւ ևս սակայն ճանչնալու համար իր հոգին՝ որով արդարացաւ Ան, պէտք ունինք աւելի մօտէն դիտելու Անոր անհատնում ճառագայթումները՝ որոնցմով կը լուսաւորուի մեր ներքին աշխարհը: Ո՛չ միայն Աստուածապաշտութեան երկիւղած զգացումն ու խորհուրդը կ'ունենանք Իմով, ո՛չ միայն իմաստութեան ու շնորհներու, ճանաչումի և զօրութեան սերմերը կ'աճին մեր

մէջ իր անստուեր նայուածքին ջերմութեամբը, այլ և սիրոյ և ներողութեան, զութի և զոհարերումի կամբը կը պատասպարուի մեր տկար մարմնին մէջ: Իր մով հակառակորդներ կ'ըլլանք փարիսեցիական ամէն բարոյակերպ կեղծիքներու, սուտ պերճանքներու, փառամոլ ու բռնաւոր ձգտումներու, անմիտ վրէժխնդրութիւններու. և տակաւին ինչե՞ր իր հոգին կը խօսի մեզի, հոգիով զմեզ արդարացնելու համար:

Գիտենք թէ մարդիկ շատ անգամ իրենց մոլար դատումներովն ու անձնապաշտ յօժարութիւններովը կը շինեն հոգի մը իրենց հաշուոյն. անով կը շարժին, կը վճռեն, կը պարծին ու կը զործեն, կարծելով տէր ըլլալ բացարձակ ճշմարտութեան մը՝ որ զուցէ ուրացումն է յայտնի ճշմարտութիւններու: Այն պիտիներու համար կ'ըսէ Յիսուսի հոգին. «Ձէք զիտեր թէ ի՛նչ հոգիի կը ծառայէք դուք», ինչ որ ըսաւ իր երկու աշակերտներուն՝ երբ անոնք երկինքէն իջնելիք կրակի մը պատուհասովը կ'ուզէին պատժել Սամարական զիւղի մը բնակչութեան նախատալից մերժումը իրենց Վարդապետին հանդէպ:

Ձենք վարանիր ուրեմն՝ յայտարարելու թէ աստուածային իմաստութիւնն է որ կը պահանջէ մեզմէ՝ արդարանալ մեր նմաններուն մէջ. չթոյլատրել որ մեր ճակատագիրը խաղալիք դառնայ մեր հակումներուն կամ հպարտ թելադրութիւններուն՝ իբրև թելերու, որոնք որպէս թէ կը զսպանակեն մեր բանական ամբողջ զործունէութիւնը, բայց չեն կրնար երաշխաւորել հոգիին ազնուացումն ու ազատագրութիւնը յաւիտենական կեանքի մը համար: Իրաւ է որ մարդկային իմաստութիւնն ալ իր գիւտերովն ու միջոցներովը, իր օրէնքներովն ու պարտադրութիւններովը կըցած է և կրնայ, բարեպաշտական միտքերէ անկախաբար, քաղաքակրթութեան մը բարիքներուն տնտեսութիւնը վարել ու արդիւնաւորել՝ բայց մեր մարմնաւոր պէտքերուն մէջ կ'ամփոփուի ան առաւելապէս, անտարբեր մնալով հոգիով արդարանալու այն վեհ սկզբունքին, որ Աստուածապաշտութեան խորհուրդին էական արտայայտումն է հաւատացեալներուն համար:

Չմոռնանք նաև որ աշխարհիկ փորձառութիւններու շնորհիւ մեր մտքին վայելած հաճոյքները՝ ո՛րքան ալ նուիրական համարուին՝ իւրական պաշտօն մը չունին մեր հաւատքը ամրացնելու կամ խախտելու. և սակայն, ինչպէս որ դիւցազնի մը պէտքը կը զգանք ռազմադաշտի մը վրայ՝ մեր երկրաւոր կեանքը ապահովելու յոյսերով, ա՛յնչափ և աւելի պէտք ունինք հոգեւոր պատերազմին մէջ մեզի հետ ունենալու մեր «հաւատքին զօրազուլը», մեր Տէրը:

Մանաւանդ սորվինք իրմէ՝ բարի և ուղիղ հոգիով արդարացնել մեր մսեղէն և երկրաւոր ծնունդը:

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ՀԱԽԱՏՔ

«Մի՛ երկնչիր, միայն հաւատա»
(ՂՈՒԿ. Ը. 50)

Երկրւոյն հակադրուած հաւատքը, որ կը շեշտուի այս Կիրակի օրուան(*) Աւետարանին մէջ, քաղուած Ղուկասի Ութերորդ Կրթութիւնի վերջին համարներէն, անգամ մը ևս կը տանի մեզ դէպի հին հարց մը, որ սակայն կը շարունակէ մնալ այսօրուան աշխարհի մտահոգութիւններու կարեւորներէն մին. ո՞րն է իրական հաւատքը, այն հաւատքը զոր Քրիստոս պահանջեց բոլոր հիւանդներէն՝ որոնք իրեն դիմեցին:

Պարզ անհանգստութիւններու, ծանր հիւանդութիւններու, մինչև իսկ մահուան պարագաներուն, մարդոց երկրւոյն, յուսահատութեան կամ արցունքին դիմաց, մեր Տէրը կրկնեց շարունակ. մի՛ վախճաւ, մի՛ յուսահասիր, մի՛ երկնչիր, բնաւ մի՛ կասկածիր, այլ միայն հաւատա, հաւատա, հոգ չէ թէ մանանիսի հատիկին չափ ըլլալ հաւատքդ և լեռներն անգամ կրնաս տեղափոխել: Նոյնը ըսաւ մեր Տէրը այն ժողովրդապետին, որու մասին խօսեցաւ մեզի այս առաւօտ կարդացուած Ճաշու Աւետարանը:

Ան եկած էր Յիսուսի մօտ իր հիւանդ աղջկան բժշկութիւնը խնդրելու, երբ լուր հասաւ թէ աղջկը մեռած է արդէն: Քրիստոս ըսաւ ժողովրդապետին. «Մի՛ վախճաւ, միայն հաւատա», և զնաց ու կեանք տուաւ աղջկան:

Օտար չէ մեզմէ շատերուն համար այն պահը երբ՝ յուսահատած գիտութեան կարողութիւններէն՝ բժշկութեանէն՝ մեր աչքերը կը դարձնենք դէպի աւելի բարձր գործութիւն մը՝ անոր գերբնական միջամտութիւնը հայցելու համար: Այդպէս ըրաւ ժողովրդապետը, այդպէս ըրին ու կ'ընեն բազմաթիւ հայրեր ու մայրեր, երբ կը զգան թէ իրենց ձեռքերէն դուրս կը սահի, կաթիլ առ

կաթիլ, իրենց հիւանդ զաւակին կեանքը: Իրարանցումի, վախի և յուսահատութեան ընդմէջէն՝ կ'արթննայ անոնց մէջ հին ազօթք մը, մոռցուած հաւատք մը, ու անոնք կը փութան եկեղեցի, կ'ուխտեն, կը պաղատին, արցունք կը թափեն, վերստանալու համար իրենց զաւակը՝ Աստուծոյ ողորմութենէն:

Թմրած պիտի մնար իրենց հաւատքը, զիմած պիտի չըլլային Աստուծոյ եթէ չի գտնուէին անելի մը առջև, ինչպէս ժողովրդապետը պիտի չերթար Յիսուսի մօտ, եթէ իր սովորական բժշկը սպառած չըլլար իր գիտութեան բոլոր կարելիութիւնները:

Եւ այսպէս է հաւատքի բոլոր հանգրուաններուն վրայ. յաճախ հաւատքը կը սկսի հոն՝ ուր կանգ կ'առնէ գիտութիւնը: Հիւանդութեան մասնաւոր պարագան պերճախօս օրինակ մըն է այս մասին:

Սակայն, երբ հաւատքը վստահութիւն մըն է միայն, որ մարդկային գիտութենէն յուսահատած՝ կը զիմէ դէպի Աստուծոյ գթութիւնը, Անկէ սպասելով ինչ որ մարդիկ անկարող են տալու, չի կրնար ըլլալ ամբողջական, որովհետեւ ծնունդն է մասնաւոր պարագայի մը, ուր վախը, մահուան երկրւոյն աւելի տեղ ունին քան գիտակից համոզումը:

Վստահիլ Աստուծոյ, յանձնուիլ Անոր, Անկէ սպասել ամէն օգնութիւն, անշուշտ թէ կը կազմեն հաւատքի առաջին քայլերը, բայց առաջին քայլեր միայն, որոնց անհրաժեշտօրէն պէտք է յաջորդեն ուրիշներ:

Բազմաթիւ քրիստոնեաներու հաւատքն ալ չի գերազանցեր ժողովրդապետին հաւատքը. ան վստահութեան մղում մըն է դէպի Աստուած, արտայայտուած յաճախ նեղութեան մը պարագային միայն, ապահովելու համար Աստուծոյ օգնութիւնը, ինչպէս պիտի ապահովէինք մեր բժշկէն աւելի կարող բժշկի մը միջամտութիւնը:

Բայց ո՞րն է կատարեալ հաւատքը, որոնք են առաջին վստահութեան յաջորդող միւս քայլերը՝ կատարեալ հաւատքի ճամբուն վրայ:

Հաւատալ բառը կը գործածենք միշտ երկու առումներով. կ'ըսենք հաւատալ անձի մը և հաւատալ բանի մը: Առաջին առումով՝ հաւատքը վստահութիւն մըն է, ինչպէս ըսինք. երկրորդ առումով՝ խոր

(*) Կարդացուած Պէյրուի ձայնասփռուէն Նոյեմբեր 6ի6, 1955:

համոզումներու ամբողջութիւն մը, համոզումներ սակայն՝ որոնք կը բղխին ոչ թէ տրամաբանութենէն, այլ ներքին ապրումէ մը, ներքին վկայութենէ մը թէ՛ այս է ճշմարտութիւնը: Եկեղեցին այս տեսակի ճշմարտութիւնները, որոնք հաւատքի առարկան կը կազմեն, կը կոչէ յայտնութիւն, նկատելով զանոնք իբրեւ աւանդ տրուած մարդոց Աստուծոյ կողմէն:

Այսօրուան աշխարհին համար, ինչպէս միշտ, կան մարդիկ որոնք կը մերժեն հաւատալ ունէ անձի և որեւէ ուսուցումի ու իրենց վստահութիւնն ու յոյսերը կը դնեն իրենք իրենց վրայ, հակադրելով իրենց գիտութիւնը յայտնուած հաւատքին: Այս պիտիները չեն մերժեր հաւատքի մը անհրաժեշտութիւնը, այլ կրօնական հաւատքին կը հակադրեն ուրիշ հաւատք մը, այն է հաւատք՝ մարդկային մտքի կարողութիւններուն, որոնք կը նկատուին բաւարար՝ հասնելու համար բացարձակ ճշմարտութեան: Գիտեն թէ մարդկային միտքը չատ հեռու է թափանցած ըլլալէ արեւելքի և մարդու խորհուրդներուն, թէ գիտութեան նոր նուաճումները փաստ մըն են ապացուցանելու համար որ երէկուան ճշմարտութիւնը, միամտութիւն է այսօր, և ինչ որ միամտութիւն պիտի նկատուի վաղը, շնորհիւ նոր նուաճումներու, ճշմարտութիւն է այսօր: Գիտեն այս անուրանալի օրէնքը գիտական աշխարհին, սակայն իրենց վստահութիւնը կ'ուզեն կապուած պահել միայն ու միայն իրենց գիտութեան, հաւատարման իրենց շուրջինները թէ պիտի հասնի օր մը, երբ գիտութիւնը պիտի բացատրէ ամէն բան և պէտք պիտի չմնայ գիմելու կրօնքի տուած բացատրութիւններուն:

Այսպիսիներուն պատասխանը չատպարզ է. եթէ չուզենք մանեւ լայն վէճին մէջ որ կասկածի տակ կ'առնէ մարդկային մտքին կարելիութիւնները և կը մերժէ ճանչնալ անոր մէջ՝ ճշմարտութեան հասնելու կարողութիւնը, եթէ ենթադրենք պահ մը որ պիտի հասնի օր մը, երբ մարդու հայեցողութեան առջև դրուած բոլոր հարցերը՝ բնութեան և մարդու, այս կեանքի և յաւիտենականութեան, մահուան և անմահութեան մասին պիտի գտնեն անվիճելի պատասխաններ, անվիճելի անշուշտ մարդկա-

յին տրամաբանութեան և միտքին համար, մենք որ կ'ապրինք այսօր և չենք գիտեր այդ պատասխանները, ինչ հիմնական պատճառ ունինք հաւատալու թէ գիտութեան բերելիք պատասխանները, եթէ գտն օր մը, տարբեր պիտի ըլլան մեր կրօնքին այսօր իսկ ուսուցած ճշմարտութիւններէն: Ինչու ունենանք այն գաղափարը թէ վաղուան գիտութիւնը պիտի ժխտէ մեր հաւատալիքները, երբ, ընդհակառակն, գիտական ամէն նորութիւն կուգայ հաստատելու առ այժմ մեզի աւանդուած հաւատալիքները:

Ահա թէ ինչու աւելի իմաստուն կը նկատենք հաւատալ թէ գիտութիւնը, եթէ կարենար հասնիլ բացարձակ ճշմարտութիւններու, հասած կ'ըլլար արդէն մինչև այսօր և չէր թափառէր փոփոխական վարկածներու լարիւրինքով մը մէջ. և թէ օր մը, եթէ նոյնիսկ հասնի այդ աստիճանին, իր եզրակացութիւնները պիտի ըլլան նոյն՝ մեր սրտի և հոգիի վկայութեան հետ, կրօնքի վկայութեան հետ՝ ապրուած ճշմարտութեան մասին:

Երբ անկատար են մեր գիտելիքները, երբ անոնց վրայ կառուցուած գիտական կամ իմաստասիրական դրութիւնները չեն անցնիր վարկածներու սահմանէն անդին, ինչպէս կարելի է մերժել հաւատքը յանուն թերի գիտութեան մը:

Ըսինք թէ հաւատքը կը սկսի հոն ուր կանգ կ'առնէ գիտութիւնը: Այսօրուան գիտութիւնը կը հասցնէ մեզի կրօնական ճշմարտութիւններու սեմին և հաւատքին կ'ընդուն անոնց բանաձևերը:

Բնագիտութիւնը, նիւթի իր ըմբռնումով, հոգեբանութիւնը՝ հոգեկան վիճակներու ուսումնասիրութեամբ, կ'առաջնորդեն մեզի այն համոզումին թէ նիւթը ոյժ մըն է որ սկիզբ մը և վախճան մը ունի, իսկ հոգեկան մեր աշխարհը՝ հոսանք մը, որ յաւիտենական ապրումներու ցոլքը կը շողացնէ յաճախ, անկարելի դարձնելով այլ ևս չմտածել նիւթական ոյժի մը աղբիւրին և նպատակին, ինչպէս նաև յաւիտենական կեանքի մը մասին:

Եւ այստեղ կը սկսի հաւատքը. այս անգամ ոչ թէ ժողովրդագիտի հաւատքին նման վստահութիւն մը առ Աստուած, այլ միտքի խոր համոզումներու արտայայտութիւնը եղող հաւատք մը, որ գիտութեան

սանդուղներով կը բարձրանայ դէպի աստուածային ճշմարտութիւնը՝ յայտնութիւնը կրօնքին:

«Հաւատամք»ն է յայտնուած ճշմարտութիւններու բանաձևումը և ուղղափառութիւնը՝ անոնց ուղին. իսկ սէրը՝ անոնց գերագոյն նպատակը:

Ահա թէ ինչու երբ մարդ կը վստահի Տիրոջ ու Անոր ուսուցումին մէջ կը գտնէ գերագոյն բացատրութիւնը գիտական բոլոր ուսուցումներուն, կրնայ ապրիլ կենդանի հաւատքի այն կեանքով, որ իսկական քրիստոնեայի կեանքն է:

Հաւատալու համար չի բաւեր ընդունիլ Հաւատամքի մը վարդապետական բանաձևումները, այլ անհրաժեշտ է խորապրումի վերածել զանոնք, որովհետեւ հաւատքը վեր է աստուածաբանական գիտելիքներէն և վարդապետական բանաձևումներէն. ան, այդ բոլորին մէջէն ծաղկող նոր կեանք մըն է, մարդուն մէջ:

Գիտութեան ճամբով կրնանք տարուիլ եզրակացնելու թէ Աստուած գոյութիւն ունի, բայց հաւատքով, այսինքն կրօնական ապրումով մը միայն կրնանք զգալի կերպով ունենալ մեր գիտակցութեան մէջ Աստուծոյ գոյութիւնը:

Հակադրութիւնը հաւատքին և գիտութեան, զոր մարդիկ կը ֆանտազիան ստեղծել, կեղծ հակադրութիւն մըն է, որովհետեւ առանց կանխակալ կարծիքի և ճշմարտութեան սիրոյն աշխատող գիտնականին համար, հաւատքը լոյս մըն է որ չի ժխտեր գիտութիւնը, այլ կ'ամբողջացնէ և կը լուսաբանէ զայն:

Մեր Եկեղեցին որեւէ տեղի չէ մերժած գիտութեան նպաստը հաւատքին, որովհետեւ անոր մէջ գտած է կարելի բացատրութիւններ՝ յայտնուած ճշմարտութիւններուն: Ան մարդկային միտքին տուած է իր արժանի տեղը կրօնական հայեցողութեան մէջ, ոչ թէ անոր վրայ միայն հիմնելու համար հաւատքը, այլ բերելու համար զայն իբրև օժանդակ մեր հաւատքին:

Եկեղեցիին զաւակները նախ հաւատացած են Աստուծոյ և անկէ ետք միայն մարդկային գիտելիքներուն մէջ փնտռած են իրենց հաւատքը ամրապնդող փաստեր, քանի որ հաւատքը՝ ամէն բանէ առաջ, վրստահութեան և ներքին վկայութեան հարց է:

Նոյնն է այսօր ևս. ամէն զարգիտական նոր վարկածներ և ըմբռնումներ կը բերէ. ամէն իմաստասիրական հայեցողութիւն նոր դրութիւններ կը կերտէ. անոնք բոլորը չեն կրնար անցնիլ սահմանը ճիշդութեան, զորս մարդկային միտքը իր ստեղծումէն ի վեր կ'ընէ հասնելու համար ճշմարտութեան: Բայց անոնք կուզան ու կ'անցնին, մինչդեռ կրօնական ըմբռնումները — հաւատքը — կը մնան նոյն՝ բոլոր այն մարդոց մէջ, որոնք մտիկ կ'ընեն նախ իրենց ներքին աշխարհէն եկող ձայնին ու իրենց մէջ բնակող կենդանի Աստուծոյ:

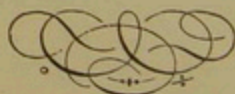
Չտարուինք քարոզութիւններով մարդոց՝ որոնք զանազան այլ նպատակներով կ'ուզեն արմատախիլ ընել մեր հաւատքը, կործանել վստահութիւնը, տկարացնելու համար Եկեղեցին:

Մեր ազգին մէջ, այդպիսիները կը հարուածեն Եկեղեցիէն անդին՝ մեր հոգեկան գոյութիւնը, այլ խօսքով, մեր գոյութիւնը իբրև հայ. ու հայը, մեր համոզումով, երբ կը կորսնցնէ իր հաւատքը, կը կորսնցնէ ինքզինք:

Եկեղեցին ապրեցնել, Եկեղեցին պահել առանց հաւատքի, իր կրօնական հանգամանքէն դուրկ, իր ազգային հանգամանքին համար, ծիծաղելի հակասութիւն մըն է, որ կը յիշեցնէ մեզի մոմիաներ զմոսող Եգիպտացիները: Երբ շունչը մարի, երբ կեանքը դադարի, մնացեալը, որքան ոսկի ու պերճանք փաթթեմք շուրջը, լիճ է եթէ ոչ սառած դիակ:

Ահա թէ ինչու երբ կը տեսնենք խախտած շատերու հաւատքը, մեր այս օրերուն, մեր աղօթքն է որ Տէրը անսասան պահէ մեր Եկեղեցին, պահէ զայն կենդանի ու ներգործող, աւանդելու համար մեր ժողովուրդին՝ մեր Հայրերու Հաւատքը, վառ ու կենսունակ:

ՇԱՀԷ ՎՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հայր երկնաւոր, օգնէ՛ մեզի որ ընենք մեր զործն ամեն օր. եւ երբ թխուրեան միին ժամերը զան մեր վրայ, տո՛ւր որ չմոռնանք այն զօրութիւնը, որ մեզ սփռփեց ուրիշ անգամներ՝ մեր յուսալիման պահերուն:

Տո՛ւր որ տակաւին յիշենք այն պայծառ ժամերը, որոնք զսան զմեզ մեր մանկութեան լին քլուրներուն վրայ, կամ երբ կ'երգէինք խաղաղ գետակի մը եզերքին, եւ լոյս մը կը կայծկէր մեր ներսիդին, եւ մենք կը խոստանայինք Աստուծոյ՝ պահել մեր քաջութիւնը յարափոփոխ տարիներու ընդմէջէն:

Խնայէ զմեզ յանկարծահաս պահերու դառնութենէն եւ սուր կիրքերէն: Տո՛ւր որ չմոռնանք թէ միայն հոգիի՛ն հարսութիւնը կամ աղքատութիւնը նշանակութիւն ունին: Թեեւ աշխարհ զմեզ չի նանչնար, այնուհանդերձ տո՛ւր որ մեր մտածումներն ու զործերը ըլլան այնպէս՝ որ զմեզ մեր անձին հետ բարեկամ պահեն: Վերցո՛ւր մեր աչքերը երկրէն եւ քող չմոռնա՛նք աստղերուն օգուտը:

Արգիլէ՛ մեզի ուրիշները դատել, որ չըլլայ թէ մենք զմեզ դատապարտենք: Թող մի՛ տար որ հետեւինք աշխարհի վայնասունին, այլ տո՛ւր որ քան մենք մեր նախնիներուն վրայ: Տո՛ւր մեզի քանի մը բարեկամներ, որ զմեզ սիրեն իբրեւ այն որ ենք: Եւ միշտ վա՛ն պահէ մեր մօլար քայլերուն առջեւէն յոյսի այն բարի լոյսը:

Եւ երբ ծերութիւն ու տխրութիւն հասնին՝ մեր վրայ, եւ մենք մեր երազներու դրեակին մօտեցած չըլլանք այնքան որ զայն կարենանք տեսնել, սուրբնո՛ւր մեզի շնորհակալ ըլլալ մեր կեանքին համար եւ ժամանակի հի՛ն յիշատակներուն համար, որոնք լաւ են եւ անուշ. եւ քո՛ղ երեկոյեան վերջալոյսը զսնէ զմեզ դեռ քաղցր ու հեզ:

(Թարգմանաբար անգլ.է)

ՈՍԿԻ ԿԱՄԱՐԸ

(ԱՄՍԱՆՈՐԻ ԱՌԻՅՈՎ)

Լեռ հե՛հեաքին,
Որու կուրծքին՝
Տարեմուտի գիշերներուն,
Հստի՛ն մ'ի՛նչպէս
Կը բացուէր լոյսը աղբիւրին:

Սափորն ուսած՝
Մենք հայցորդներ այդ բարիքին,
Կը բանայինք տարիներուն,
Ոսկի կարօտ հոգիներուն,
Հայելիէն որոնց կախարդ
Կը դողային,
Աստղերն անհաս հակասագրին:

Տարեմուտի աստղերուն տակ,
Այսօր նորէն
Լեռան անհուն ընդերքներէն,
Դուն կը բացուիս
Ոսկի ծորակ հին հե՛հեաքին,
Դոյնը որուն՝
Իցի՛ւ չըլլար մեզի ծանօթ
Դեղինն անարգ յղիանքներու,
Այլ ծիածանն մաքրամաքուր
Մեզմէ փրբած
Երազներուն եւ ուխտերուն:

ԵՂԻՎԱՐԴ

Ծ Ո Վ Ա Մ Ա Յ Դ

Ծովը խաղաղ է հիմա...: Մեկներ՝ նաւերը բոլոր,
Հաս-հաս, խումբով, յամբընքաց, ջուրերն ի վար՝ բեռնաւոր:

Իմ աչքերուն մէջ՝ քափուն, խրոտլուն ծով մ'ունիմ ես,
Ինքզինք զսպող, փրփրոող, փառայրին մէջ հով մ'ինչպէս:

Գրկած լեռան շուրջ լայն, ծովն երկաւե՛ր անխրոտլ.
Մինչ ալեակներ կը փախչին կանաչ ու բիւ խաղերով:

Ամայութիւն մը կապար ծածկեր հոգիս է հիմա,
Պրկած աղեղն երկնքիս՝ ուր ամէն լոյս կը դողայ:

Հաս-հաս, խումբով, յամբընքաց, ահա ծովուս ափունքէն,
Բարեկամի՛, երազի՛, մեկներ՝ նաւերն են ամէն:

Զանոնք մէկ-մէկ նամբեցի, արիւնեղէն իմ հոգին...:
Մաքուէի՛ն լոյսին մէջ, ու ծովն կեանքի՛ գար կրկին...:

Ես կը սպասեմ՝ անձկօրէն, մեկնող բոլոր նաւերուն,
Որ ես՝ ինծի գան նորէն զերթ հին գանձերն իմ հոգւոյն:

Ծովը անշարժ է հիմա...: Մեկներ՝ նաւերը բոլոր...:

Շէ՛ն - ՄԱՀ

ԵՑԵՔ ԱՆԳԱՄ...

ՀՈԳԻԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՍ

Երեք անգամ, ես փարին զարնուեցայ կեանքիս մէջ,
 Երեք անգամ, իմ սրտին կեանքը զարկաւ անխընայ,
 Մինչ՝ այդպէս ես աստեղերուն, աստեղերուն մէջ գլուխս առած՝
 Կը փալէի շարունակ, կուրծքիս վրայ հաց մ'ալ զըրկած ...:

Երեք անգամ, լրսեցի՝ խորհուրդ ու միտք ինձ զընող
 Մարդիկ, ըսին վընուապէս, «Հոգիդ դարձն'իր մենութեան ...».
 «Մոռցի՛ր աստեղերը երկնից ...». «Կամ, մարդո՛ւ պէս, փրսխնով
 Սառած ճակիկդ, նարե՛կ հացդ. քողո՛ւր Երազդ ... հեռացի՛ր ...»:

Դառնը փրփիչ մը ցաթեց երեք անգամ, հոգիիս
 Ներաշխարհէն ու ցընցեց, կարծես պահ մը, այն փեթակն
 Որ էութիւնըս եղաւ, ուր՝ դուրսէն ներս, միտք ծածուկ
 Կըրեց հոգիս ցա՛ւ, մորմո՛ւք, ուր՝ մընար փիչ, մեղուներն

Իմ իղձերուն, մըսքերուն, զիս պարապի՛ն յանձնէին,
 Եթէ յանկարծ Մայր - Մեղուն իմ Հաւասքիս չարքըննա՛ր ...:
 Երեք անգամ, բայց, ինչո՞ւ, դատարանին մէջ հոգւոյս
 Ափաղաղին կանչէն վերջ, յանկարծ նայուածքն երեւցա՛ւ

Անոր, հեռո՛ւն, բարձունքէ՛ն ..., որուն կ'երթա՛մ ես գինով,
 Թաղա՛ծ հոգւոյս մենութիւնն, մոռցա՛ծ աստեղերն ալ երկնից,
 Բայց, դողալէ՛ն ու լալէ՛ն զըրկած Հա՛ցը Երազիս ...:

Ս. ՇՏԻՇՍ.Տ

ՀԱՅԲԵՆԱԿԱՆՔ

ԼԻՐԻԿԱԿԱՆ

Սիրում եմ ես քեզ, իմ մեծ Հայրենիք,
 Քո պարզ բնութեան խոստումն ոգին,
 Գարնան ջրերիդ բափր մոլեգին,
 Որ բողած հեռում լեռները վերձիգ
 Ներքեւ եմ յորդում վազում ահաւոր,
 Կանչով, կարկաչով լցնում շուրջ բոլոր:

Դու մօտ ես հոգուս եւ խաղաղ ժամին՝
 Քո ծաղիկների սօսափով մեղմիկ,
 Նրբ կռունկների երամը փոքրիկ,
 Քո ջինջ, զովաւունջ վաղ այգաբացին
 Մեզ մօտ դառնալով հեռուից արեւող,
 Գարուն է բերում դառններից նիրհող:

Բայց քեզ առաւել սիրում եմ այն ժամ,
 Նրբ ասեղծարար ձեռքով քո սրդու
 Սանձում ես վայրի ջրերը յորդուն
 Եւ սերմնացանի ձեռքով սփնաջան
 Կանաչ ես հիւսում վարսերիդ քել-քել
 Ու ոսկով զուգում քո կուրծքը ջահել,

Սիրում եմ ես քեզ այն ժամ առաւել...

ՀՈՒՓՍԻՄԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

☆☆

Ինչ որ երգեցիք պղնձեայ փողով,
 Եւ զմուխս սարից արեգեղբայրի,
 Դուք քննութիւնը բաժնիք դողով,
 Եւ լացի վիշտը սիրուց ցանչուածի:

Դուք շփոթում եք սրախսորը դեռ,
 Եւ սիրեն եմ կարգում սրախսորիսի,
 Ձեր երգը՝ պողպատ, իմը՝ սիրս ու սեր, —
 Ու... միքեւ արժին ժանգը կը նստի...
 Ձեր երգը երկաթ, բայց սիրեն է անվերջ
 Չարքնեցրնելու մարդը մարդու մեջ:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԳՐԱԿԱՆ

ՍՓԻԻՌԻՒՄ ՍԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՈՂԻ ԱՐԺԱՆԻՔԻՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՍԱՆՆԵՐԸ

Դժբախտ է սփիւռքի հայ գրողը:

Ամէն բարձր նպատակ հետապնդող մարդ դժբախտ է ինքնին:

Եւ ամէն իրաւ գրող բարձր նպատակ հետապնդող մըն է և այդ պատճառով իսկ դժբախտ ուրիշներ:

Սփիւռքի մեր պայմանները միւս կողմէն կը բազմապատկեն հայ գրողին այլևս բնական դարձած այդ դժբախտութիւնը:

Ձենք խորհիր որ հայերէն գրող մը գտնուի սփիւռքի մէջ որ նւթական շահ ակնկալէ իր գրութիւններէն, ուստի այս պայմանը յառաջագունէ ընդունուած պիտի նկատենք իբր ազգակ իր դժբախտութեան:

Ամէն գրող սակայն, կը սպասէ գնահատութեան, ինչ որ մաշած բացատրութեամբ մը «բարոյական գնահատութիւն» կը կոչենք:

Մեր մէջ սակայն գրողի մը գործին գնահատութեան մտահոգութիւնը գոյութիւն չունի առանց պայմանի:

Այդ պայմաններն են որ պիտի ֆանտազիա հարեւանցի քննութեան մը ենթարկել հոս: Կը խորհինք սակայն որ շատ աւելի լուրջ ուսումնասիրութեան արժանի են անոնք, որովհետեւ այդ պայմանները այնպէս ինչպէս որ կը կիրարկուին, ոչ միայն գրողի դժբախտութիւնը կ'աւելցնեն այլ նաև կը փնտսեն հայ գրականութեան:

Ի մտի ունեցած այդ պայմանները՝ երեք դասի կ'ուզենք բաժնել այդ աշխատանքը և զատ զատ գանձք նկատի առնել:

Հայ սփիւռքը անտիրական վիճակ մը ունի: Գրական քարտը թերեւս ամենէն շատ փնտսողներէն մէկն է այդ վիճակէն: Յ. Օշականի մահէն ասդին մանաւանդ, կարծես մէկը չկայ որ որոմն ու ցորենը իրարմէ զանազանէ: Թերթի մը թղթակիցը, մարդա-

կան կամ լրագրական տեղեկատու մը և իրաւ գրող մը բոլորովին նոյնն են մեր ընթերցողներուն համար: Արդէն բոլորն ալ աւելորդ կը նկատուին: Ո՛վ ժամանակ ունի իրենցմով զբաղելու: Նորէն մարդական տեղեկատուն բանի մը կը ծառայէ, մեր գիտցած երկտասարդին խաղին մէջ ցուցուցած առաւելութիւններու կամ թերութիւններու մասին խօսելով:

Ուրիշ սփիւռքի հայութիւնը իր գրողներով չի հետաքրքրուիր, հետեւաբար կը մնայ գրողներուն իրարմով հետաքրքրուիլ:

Ամէն գրող սակայն (նկատի ունենալով զայն իր իսկական իմաստով) խտացած անձնասէր մըն է, իր վիճակով միայն մտահոգ: Պրուտոսին նման այնքան իր նայուածքը իր մէջ կեդրոնացուցած՝ որ իր շուրջը ուրիշ մարդ տեսնելու ժամանակ չունի ալ: Իսկ եթէ հաճի իրմէ դուրս նայելու, հաշիւով պիտի ընէ այդ, հաշիւ մը որ իր անձնասիրութենէն իսկ կը բխի: Ուրիշ գրողի մը գործը գնահատելու առթիւ նկատի պիտի ունենայ անկէ զաւելք օգուտը, այսինքն թէ գործին տէրը ի վիճակի է իրեն տրուածը տոկոսով ետ վճարելու: Եթէ այո՛, ա՛յ կարեոր չէ թէ խնդրոյ առարկայ գործը նետուելիք է թէ թանգարանի զրկուելիք: Ընդունելութիւնը նոյն է:

Վերոյիշեալ ձևով իրարու գործը գնահատելու դիւրութիւններ ունին և կը թուի թէ լռելեայն գոնէ համաձայնած են թերթերու և հանդէսներու խմբագիրները մասնաւորապէս:

Ու մեր իրաւ գրողներու մեծ մասը գիտնալով, զգալով որ իրենք մեր ակնարկած պայմանը չեն լրացներ, յոյս անգամ չեն կրնար ունենալ ուրիշ գնահատուելու, և այս միայն պիտի բաւէր որ դժբախտ զգային ինքզինքնին:

Ուրիշ կարենալ գնահատուելու հա-

մար սակարկութեան պէտք է մտնէ, զոհացում տալով ուրիշներու հաշիւներուն և փոխադարձաբար ապահովելու իր ալ շահերը:

Այս մասին մէջ կ'իյնան «հին» և «նոր»-ի, կամ «հարս» և «կեսուր»-ի յաւիտենական զիրար հասկնալ չուզելու հարցը: Զկայ կեսուր մը որ չհաւատայ թէ ինքը վերջին տիպար հարսը եղած ըլլայ և իրմէ յետոյ ամուսնական աշխարհը գլխիվայր շրջուած ըլլայ: Եւ չկայ հարս մը որ կեսուրը աւելորդ «բռն» մը չնկատէ, մըրցակից պառաւ մը որուն նպատակը ընտանեկան խաղաղութիւնը վրդովել է միայն:

Հայ սփիւռքին մէջ, ամէն մէկ նոր ծրիւն արհամարհանքով նայած են ոչ միայն «հին»-ները, «կեսուր»-ները այլ նաեւ քիչ-չատ արմատ նետած նորերն ալ, ուրոջ կամ լռելեայն հասկնելով որ տեղը իրենց համար անբաւարար էր արդէն և թէ նորեկը աւելորդ և բռն է միայն:

Պարագան տարբեր է հայրենիքին մէջ: Հինները հոն չեն վախնար նորերու մուտքէն իրենց ասպարէզէն ներս, որովհետեւ կը թուի թէ անկեղծօրէն կը հաւատան որ իւրաքանչիւրին գործը, որակին և քանակին համաձայն պիտի վարձատրուի:

Եւ բարեբախտաբար շատ ալ կարեւորութիւն չեն տար «յաւիտենական փառք»-ի մը և ուստի հին գրողները չեն վախնար նորերու մեծնալէն և յետ-մահու իրենց փառքի պահանջէն:

Զենք կրնար հոս զանց ընել ուրիշ կարեւոր պարագայ մը որ՝ նոյնպէս կիսով չափ գոնէ կը վերաբերի յաջորդ մասին: Շատ անգամ կը պատահի որ քանի մը միջակ գրողներ (երեւի ալ համոզուած որ իրենք դատապարտուած են յաւիտենական միջակութիւններ մնալու) քով քովի կուգան և կը ձեռնարկեն գրական մրցանակի մը կազմակերպութեան: Նախ կը տարուիս մտածելու թէ իրենց նպատակը միայն Հայ Գրականութեան մտահոգութիւնն է: Շատ ուշ սակայն կուգաս այն եզրակացութեան որ մարդոց նպատակը ինքզինքնին ռեկլամ ընել է եղած և ուրիշ ոչինչ:

Մեր նկատի ունեցած միջակութիւնները, ստացած գրութիւնները — վէպ կամ վիպակ, պատմուածք, տրամա, բանաստեղծութիւն — իրենք է որ կը զատեն և

վճիռ կ'արձակեն: Եւ ընդհանրապէս տրուած վճիռը սա ձեւը կ'ունենայ. «Ստացուած գրութիւններէն ոչ մէկը արժանի նկատուեցաւ մրցանակի: Հետեւեալները սակայն պատուոյ յիշատակութեան արժանացած են ժիւրիին կողմէ»:

Կը նկատէք անշուշտ որ այս կերպով երկու թոչուն մէկ քարով զարկած կ'ըլլան, թէ ինքզինքնին ռեկլամ ընելու և թէ յանձն առնուած ծախքէն ալ օձիքնին ազատելու:

Թորգոմ Սրբազան «Դուրեան Մրցանակ»-ին ղրկուած գրութիւնները, քննութեան համար, անոնց ճանչցուած մասնագէտներուն կը ղրկէր և անոնցմէ ստացած տեղեկագրին վրայ կը հիմնէր վճիռը:

Կրնայինք գիտնալ նոյնիսկ թէ որոնց գրութիւնները որոնց քննութեան ղրկած է ան, եթէ հարկ ըլլար:

Մեր «ամենագէտ»-ները սակայն պէտք չունին ուրիշներու կարծիքին: Ո՞վ կայ իրենցմէ աւելի ամէն բանէ հասկցող:

Իրենց հրաւեր-յայտարարութեան մէջ անշուշտ հարցը այնպէս մը կը ներկայացնեն որ ամենէն ճարպիկ և մարդկային հոգեբանութեան տեղեկ գրողն անգամ չի կրնար չխաբուիլ որ այս «անձնուարաց» մարդոց նպատակը Հայ Գրականութեան մտահոգութեան տարբեր բան ըլլայ:

Վերոյիշեալ ազգակներուն վրայ պէտք է աւելցնենք նախանձը որ աւերներ կը գործէ միշտ, անձնական հակառակութիւնը երբ հակառակորդին ամէն բան սև կը տեսնենք, ուրիշներու թիրուխիւններուն խոչորացոյցով նայելու հակամիտութիւնը:

Հաշիւին մէջ են տակաւին համակրութիւնն ու վախը:

Վա՛յ այն հայ գրողին (նոյնիսկ եթէ տաղանդ ալ ունենայ) որ առանց ազմուկի, իրարանցումի կ'աշխատի պղտիկ տեղ մը գրաւել սփիւռքի մեր գրական դաշտին մէջ: Որպէս անվնաս մէկը ոչ ոքի ուշադրութեան պիտի արժանանայ ան: Հետեւաբար շուտով համբաւի տիրանալու համար անհրաժեշտ է յարձակութիւն գործել համբաւի տիրացածներուն վրայ: Ինչ որ տարիներու յամառ աշխատանքով պիտի չկըրնայինք ձեռք ձգել մէկ յարձակումով, պիտի յաջողինք ստանալ փայլակի արագութեամբ լայն շրջանակի մը կողմէ: Ինչ

որ շատ աւելի կարեւոր է ամէն մարդ աւելն դիւրութիւն պիտի ընծանէ, վասնզի պիտի հասկնայ թէ անվնաս մէկը չէք ու յարգանքի պիտի արժանանանք:

Նոյնն է պարագան, դժբախտաբար, մեր առօրեայ կեանքին մէջ ալ. մարդիկ քիչ կարեւորութիւն կ'ընծայեն առհասարակ անոնց՝ որոնցմէ չարիք ու հարուած չեն ակնկալեր:

Անձնական նեղմիտ հաշիւներէն անկախ և նոյնիսկ նման պարագաներուն, գնահատման և քննադատման գործը պէտք է զերծ ըլլայ ոչ միայն անձնամէտ հաշիւներէ, այլ քննադատը պէտք է ներկայացուած գործը ըլլալ զգալու և հասկնալու կարողութիւնը չեննայ: Շատ յաճախ մեր մամուլին մէջ ան հայրենասիրութեան և ուրիշ մտերմիկ գացումներու, գնահատման կ'արժանանան չ միայն միջակ ու տակաւին անկէ վար քերթողներ, այլ նաև յայտնի գրողներու քերթողական գործեր:

Ունէ մէկը նկատի չունինք, երբ կը գրենք այս տողերը, սակայն ակնբախ օրինակ մը տալու համար յիշենք մեր գնահատուած ու սիրուած քերթողներէն մին՝ Յովհաննէս Շիրազը, որ իրապէս գեղեցիկ կտորներու կարգին ունի նաև իր գրչին շնորհքը պակսեցնող քերթուածներ, որոնք սակայն իրենց հայրենասիրական զգացումին համար իրրև հատընտիր կը հրաժեցուն մեզի, արտասահմանի մեր մամուլին մէջ: Այս պարագան մեզի կը յիշեցնէ ազգային բանաստեղծ Քամառ Քաթիպան, որ ժամանակին հայրենասիրական իր հասարակ տեղիք բոլոր մտածումները քերթուածներու կը վերածէր, և մարդիկ հիացումով ու սքանչացումով կը դիմաւորէին զանոնք:

Եթէ Քամառ Քաթիպայի ժամանակը կ'արգարացնէր բանաստեղծելու այդ կերպը, մեր ժամանակը զանոնք ճիշդ կերպով արժեւորելու ուրիշ իրաւունքներ ունի:

Յովհ. Շիրազ իր մէկ քերթուածին մէջ, նուիրուած մեծ մարդու մը, երկինքը կ'ընծայէ անոր իրրև փառքի մատանի և արևը հրեղէն գոհար այդ մատանիին: Հոս պատկերը աւելի քան անհարազատ է, որովհետև երկինքը մատանիի ձև չունի: Պատկերը չի փոխուիր նոյնպէս իր բարոյական իմաստին մէջ, որովհետև ոչ մէկ մահկանացու կրնայ երկինքը իրրև օղակ

իւր մատին չուրջ ունենալ և արևը իրրև ակն անոր:

Մեծ արեւնցի նման իրական բանաստեղծներ տարիներ վերջ միայն իրենց արժանավայել տեղը ունեցան մեր քերթողութեան պատուոյ սեղանին շուրջ, և եթէ Չարենցը բախտով առաջին մէկ օրէն պատկասելի ներկայացնողի մը չհանդիպէր՝ գուցէ ուշանար ըլլալու այն՝ ինչ որ եղաւ, իրրև վառուած մօրենին մեր զրականութեան: Ինչ տրամուծիւն որ Սշականի նման մեծ քննադատ մը նայեցաւ Չարենցին անոր բացասական կողմերէն և շատ քիչ կերպով արժեւորել ուզեց անոր մեծ և իրական արժանիքը, անոր հեղեղային թափը, անոր կրակէ երզը, որ վարուժանէն ի վեր իր նմանը չունի մեր քերթողութեանը մէջ:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Շարունակելի՝ 1)

* *

Գրականութեան մը անումին համար անհրաժեշտ տարեք են. — կազմակերպել ընկերութիւն, իմացական դարձեալ կազմակերպել բարեխառնութիւն, հաւատաւոր կրթանք, մտատիպար ու տազնապներ, գաղափարաբանութիւններ ու սերունդ: Այս տեսակներ 1850էն մինչեւ չարաւուր բուականը կը գործեն մեր մէջ, անուր, մեր ոյժերուն տարողութեամբ: Սփիւռքը քեւ կը կարծէ ժամանակի սրբազան աւանդութիւնը, կը պահպանի սակայն, ուրիշ, չքան լու համար հակամաս բառեխառնութեան մը: Գրականութիւնը հաւաստի գործ մըն է, տաղանդի փառք մը ըլլալէ առաջ: Սիւրիա եւ Պաղեստին անկարող են հանդէս մը ապրեցնելու (գրականութեան մը վառաբանը հանդէսներ կը մնան միշտ): Եգիպտոս իր հզօր կենսունակութիւնը կը սպառէ իր օրաբերքերուն: Քսան տարին բաւ եղաւ որ Փարիզի շէնտ սերունդը հիւծած ներսէն, անպաշտպան դուրսէն, զառամի կամ շիջի: Ահաւասիկ, հակառակ տաղանդներու առասուրբան, Սփիւռքը չունի գրականութիւն: Ինչ որ մեր բարբառով լոյս կը տեսնէ այսօր Սփիւռքի զանազան կեդրոններուն մէջ, չի պահպանիր Սրբաւատնայ գրականութեան մեր ներսը բիրեն զարգացած յղացքին:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՊԵՏՐԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՊ ԱՐԺԱԿՈՒՆԻ

Ինչ որ ալ եղած ըլլայ զլիսաւոր պատճառը, երկուքին ալ մահուան վճիռը արձակեց Արշակ թագաւորը:

Երբ արքայի դաժան տրամադրութիւններուն վերահասու եղան, Տիրիթ և Վարդան Մամիկոնեան անմիջապէս ծրագրեցին փախուստ տալ և ապաստանիլ Շապուհի մօտ⁽²⁶⁾: Բայց չյաջողեցան: Վասակ Մամիկոնեան աւելի արագաշարժ գտնուեցաւ:

Ան սպանեց իր հարազատ եղբայրը դաւադիր եղանակով մը: Խուճը մը զինուորներ հետը առած ան գնաց Վարդանի էրախանի կոչուած բերդը, Տայք գաւառի մէջ: Զօրքերը սովորական հագուստ հագած էին, որպէսզի կասկած չ'արթնցնեն, բայց իրենց դաշոյնները պահած հագուստնին տակ: Վասակ և իր մարդիկը առանց այլևայլի ներս ընդունուեցան, և յարմար բոպէն զաւուճ ինկան Վարդանի վրայ և տեղնուտեղին սպանեցին զայն⁽²⁷⁾:

Այս երկու սպանութիւնները քաղաքական ինչ նպատակով ալ եղած ըլլային, թերեւս Արշակ կը խորհէր որ կողմնակի օգուտ մըն ալ կրնային ունենալ, այն է, սիրաշահիլ Փառանձեմը, որ այնքան կրսկծալի պատճառ ունէր ատելու Տիրիթն ալ, Վարդանն ալ:

Թագաւորական գահը ամրապնդելու մշտական մտահոգութիւնը Արշակին թելադրեց ձեռնարկ մը, որ իր ձեռքը յաջող և ազդու զէնք մը պիտի ըլլար նախարարներու դէմ:

Սա քաղաքի մը շինութիւնն էր:

Արշակաւան անունը մինչև այժմ յաջոհայ ժողովուրդի ստացած է այնպիսի նողկալի նշանակութիւն որ զրոյ մը կամ պատմաբան մը դեռ բերանը չբացած, կամ տող մը չգրած թագաւորի այս հսկայական ձեռնարկի մասին, կամ բացատրելու արքային

չարժանիթը, գլուխը պատին դարկածի պէս կը զգայ: Այնքան որ սահմակեցուցիչ մտապատկեր մը կ'ունենանք Արշակաւան անունի սոսկական յիշատակումովն իսկ:

Փաւստոսի մոլեռանդ հակակրօնութիւնը արքայական ընտանիքին հանդէպ պատճառ է որ Արշակաւանի գրուագը ներկայացնէ մեզի որպէս քստմեկի ծաղրանկարային խեղադար արարք մը: Խեղադարութենէն ալ անդին բան մը, որ կը դժուարանաս բնորոշել:

Այսպէս, ըստ Փաւստոսի, Արշակ թագաւոր քաղաք մը շինեց կողովատ գաւառի մէջ, Արշակաւան անունով: Երբ շինութիւնը լրացաւ, թագաւորը ամէն կողմ հրաման ուղարկեց, և հրամայեց մուսնեւորներուն որ հրապարակներուն բարձրաշաղակ ծանուցանեն արքայի հրամանը:

Եւ ի՞նչ է հրամանը: Ահաւասիկ Փաւստոս: «Եթէ մէկը մէկին պարտք է, եթէ մէկը ուրիշին բանով մը փնասեր է՝ թող բոլորը գան այդ դատաւներու, և ապահով կը լինին: Եթէ մէկը ուրիշի արիւն թափեր է, մէկուն փնասեր է, կրնը տարած է կամ պարտապան է, կամ մէկուն գոյքը գրաւած է, կամ ունէ մէկէն վախ ունի, թող այդ տեղ գայ, անոր դէմ դատ ու պահանջ չի լինիր: Եւ եթէ մէկը մէկուն բան մը պարտք է և պարտատէրը այդ տեղը գայ, անոր առանց դատի և արդարադատութեան բռնեն և դուրս հանեն»⁽²⁸⁾:

Ահա այս հրամանի վրայ, կը շարունակէ Փաւստոս, այդ տեղ ժողովեցան բոլոր գողերը, աւաղակները, արիւնապարտները, մարդասպանները, ստախոսները, խաբերանները, փնասարանները, գրպանահատները, զրկողները, դատի մէջ ստողները, զրպարտողները, կողոպտողները, յափշտակողները, ժլատները⁽²⁹⁾:

Երբ այսպիսի պատմութիւն բառացիօրէն ճիշդ համարես, ինչպէս դաբերով

(26) Փաւստոս, Դ. 12:

(29) Ինչպէս կ'երեւի չարագործներու այս թուումէն, Զորբորդ դարն ալ շատ տարբեր չէ եղեր մեր օրերէն: Ատենին այս ստահակները Հայաստանի մէջ իրենց շահատակութիւնները ի գործ դրած ըլլալու են որ պատմագիրը կը յիշէ մանրամասնութեամբ: Բայց քիչի մը կը տխրինք երբ, քիչ յետոյ, պատմիչը ծովածաւալ բաղմութիւններով կը լեցնէ քաղաքն ու հովիտը:

(26) Խորենացի, Գ. 25:

(27) Փաւստոս, Դ. 18:

այդպէս ընդունուած է, ալ ի՞նչ հարկ դարձանալու որ Արշակաւան անունը պժգալի խորհրդանիշ մը դառնայ մարդ էակի զազութի չարագործութեան:

Հետագայ պատմիչներ, մինչև Քսաներորդ դար, արձագանգեցին Փաւստոսի ըսածը Արշակաւանի մասին:

Եթէ այսպիսի անասելի մտադրութեամբ շինուած էր այս քաղաքը, ի՞նչպէս այս թագակիր հրէշը թոյլ տրուէր չ որ ապրի Արշակաւանէն վերջ:

Փաւստոսին հայ արքային վերադրած միտքը անխմաստ է և բոլորովին անընդունելի: Արշակի անհատականութիւնը, որպէս ամբողջութիւն ուսումնասիրելու, խորհնացիէն, Ամմիանոս Մարկելինոսէն, և նոյն իսկ Փաւստոսէն, այս քաղաքի շինութեան մասին տրուած յիմարական պատճառը մէկզի կը չպրահնք: Միւս կողմէ ալ բնաւ դժուարութիւն չենք ունենար արքայի իրական շարժառիթին վերահասու ըլլալու:

Անցեալի մէջ հայ թագաւորներ քաղաքներ շինած էին, ինչպէս, Արտաշէս, Տրգրան, Երուանդ, Վաղարշ, Սանատրուկ և այլն: Արտասովոր բան մը չկար քաղաքի մը կառուցման մէջ:

Բայց Արշակ աւելի նոր և ժամանակակից օրինակ մը ունէր իր աչքին առջև:

Զորրորդ դարու ամենամեծ գէպքը, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, Մեծն Կոստանդինի կողմէ իր հռչակաւոր քաղաքին կառուցումն էր: Կոստանդնուպոլիս որը հետագային այնքան ճակատագրական դեր պիտի խաղար Հռոմէական Կայսրութեան քաղաքական և ընկերային կեանքին մէջ:

Կոստանդին վիթխարի չափերու վրայ շինեց իր քաղաքը: Նոր Հռոմ, պիտի մրցէր հին Հռոմի հետ: Փոքր Ասիոյ և Յունաստանի քաղաքները և տաճարները կողոպտուեցան իրենց արձաններէն և հարստութիւններէն, գեղեցկացնելու համար նոր քաղաքը, անոր հրապարակները և հասարակական շէնքերը: Երեսուցան պալատներ աշնուականներու համար, որոնցմէ ոմանք Հռոմէն եկան, ոմանք ալ կայսրէն ստացան իրենց տնտեսները: Եկեղեցիներ բարձրացան: Կայսրը հրամայեց Սուրբ Գրքի յիսուս օրինակներ պատրաստել՝ եկեղեցիներու մէջ գործածութեան համար⁽³⁰⁾:

Ամենէն ուշագրաւը, երբ քաղաքի շինութիւնը լրացաւ, հո՞ծ բնակչութիւն մը չուտով հոն հաւաքելու մտքով՝ կայսրը կարգ մը առանձնաշնորհութիւններ տուաւ ամէն անոնց, որոնք իրենց տեղերը ձգելով կուգային և կը հաստատուէին Կոստանդնուպոլսոյ մէջ:

Արշակ թագաւոր մանուկ էր երբ, չորս հինգ տարի անընդհատ կառուցման գործողութիւնները առաջ տարուելէ վերջ, Մայիս 11, 330ին, Կոստանդնուպոլիսը մեծաշուք հանդիսութիւններով կը նուիրագործուէր:

Արշակ գիտէր թէ նախարարներու գէժ իր պայքարը վերջ ի վերջոյ կրնար յանգիլ զինուորական բախման: Հայաստան աշխարհը կը ներկայացնէր քաղմաթիւ աւատապետ իշխաններու սեպհական կալուածներու համագումարը: Իւրաքանչիւր իշխան, առաւել կամ նուազ չափով անկախ էր իր բնագաւառին մէջ, ան ունէր իր զօրախումբը, որ արտաքին պատերազմի մը պարագային տրամադրելու էր թագաւորին:

Արշակունի արքան ունէր իր բանակը, ոստանիկներ, ընտրուած իր ընդարձակածաւալ կալուածներու բնակիչներէն:

Ներքին ճգնաժամի այդ օրերուն, Արշակ թագաւոր կ'ուզէր ունենալ հսկայական բազմութիւն մը, որ իրմէ զատ ո՛չ մէկը ճանչնար որպէս տէր, և որուն ինք կրնար կրթնիլ ի պահանջել հարկին:

Նոր մայրաքաղաք մը, նման Կոստանդնուպոլսոյ, Հայաստանի բոլոր քաղաքներէն ամենէն մեծը, որ ունենայ ստուար բնակչութիւն, նուիրուած թագաւորին, և պաշտպանուած անկէ, զօրեղ կռուան մը, կռնակ մը, պիտի ըլլար արքային:

Ինչ որ, սակայն, րազաւորի աչիքն ամենամեծ նշանակութիւն ունէր, ոչ թէ բնակչութեան գանձութիւն տուէրու եւ ստացուելի գինուորներու պարագան էր: Այլ այն թէ նոր մայրաքաղաքի բնակիչներուն ամենն ալ պիտի գային նախարարական կալուածներէ, որով ինչ չափով որ աբային ուժը կ'աւելնար, նոյն չափով նախարարներու կարողութիւնը պիտի կոտորակուէր:

Երբ Արշակ նոր մայրաքաղաքի շինութեան ձեռնարկը որոշեց, զգուշացաւ յայտնել իր բուն նպատակը: Թերեւս միայն Հայր Մարգարէտը գիտէր զայն:

Ուստի առանց արգելքի քաղաքին կա-

(30) Eusebius, Life of Constantine, IV, 36.

սուցումը սկսաւ: Նմանըձեռնարկ մը, մանաւանդ հիմէն նոր սկսած, քանի մը տարուայ ժամանակ կը պահանջէր լրանալու: Կոստանդնուպոլսը, արդէն գոյութիւն ունեցող Բիւզանդիոն քաղաքը կորիզ ունենալով, չորս կամ հինգ տարի առած էր:

Արշակաւանն ալ երեք-չորս տարի կը պահանջէր:

Եւ երբ կը լմննար Արշակի մայրաքաղաքը, իր արքայական ապարանքով⁽³¹⁾, ինչպէս պիտի տեսնենք, աննախընթաց փոթորիկ պիտի պայթէր:

Փ Ա Ո Ւ Ն Ա.

ՅՈՒԼԻԱՆՈՍ ԿԱՅՍՐ

1. ԱՐՇԱԿ ԵՒ ՆԵՐՍԷՍ

«Այս ժամանակները Հայոց Արշակ թագաւորը այնքան ալ չէր ընթանար աստուածահաճոյ ճանապարհով: Որքան որ ան մանկութեան հասակին աստուածային իմաստութեամբ կը վարուէր, այնքան ալ չափահաս դառնալուն լիտութեան խէնէշութեան մէջ լինկաւ»⁽¹⁾:

Փաւստոսի այս բառերուն տուն տուած ըլլալու էր, ո՛չ թէ Արշակ թագաւորի քրիստոնէաւայել վարքէն ձանձրացած յանկարծ անբարոյական ամբարիշտ կենցաղաժարութիւն մը որդեգրելը, այլ պատմիչի սիրական հերոս Ներսէս կաթողիկոսի և Արշակի բախումը:

Երկու ազգականներու միջև, մին Արքայ, միւսը Հայրապետ, բախում մը ակընկալելի էր⁽²⁾ուչ կամ կանուխ:

Երկուքն ալ հզօր անհատականութեամբ օժտուած անձեր, և երկուքն ալ անգիջող նախանձախնդրութեամբ յամառ պաշտպան իւրաքանչիւրը իր սեպհական իրաւասութիւնները միւսին ոտնձգութիւններէն զերծ պահելու:

Թագաւորը, որ արքայական հեղինակութիւնը ամրապնդելու գլխաւոր միջոց կը

համարէ մեծ իշխաններու ուժը կտրատել, նոյնիսկ եթէ այդ պահանջէ ոմանց գլուխները զառակ իրենց մարմիններէն:

Կորովի և մաքրակրօն կաթողիկոսը, որ հոգինկրօն մենատրի և դաստիարակի իր շաւակնութեամբ, համոզուած է թէ Սուրբ Գրեհական աստուածապարզ օրէնքները զերիվեր են բոլոր մարդկային կարգադրութեանց կանոններէն, ուստի ինքն է զերագոյն հեղինակութիւնը նոյնիսկ թագաւորին ի կարգ հրաւիրելու, երբ անոր այս կամ այն գործը քրիստոնէական կամ կրօնական կանգունաչափով պակասաւոր նկատուի:

Եւ հայրապետը չէր տատամսած քըննադատելու թագաւորը, նոյնիսկ խտրել ի կարգ հրաւիրելու զինք, կաթողիկոսի տեսակէտէ ոչ-քրիստոնէական արարքի մը համար, ինչպիսին, զոր օրինակ, Գնեկ իշխանի մահապատիժը:

Ներսէս կաթողիկոս, շնորհիւ իր աննկուն և անդադար գործունէութեան, ըստեղծած էր հեղինակութեան ուրիշ աղբիւր մըն ալ, աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել, իր հոգեւոր հեղինակութեան ամբակուռ ողնայար մըն ալ հայթայթել էր, աշխարհիկ և պետական առումով, շնորհիւ այն հսկայական տնտեսական հարստութեան որ Հայ Եկեղեցիին էր: Իրմէ առաջ ալ եկեղեցին կալուածային և եկամտային մեծ հարստութիւն ունէր, բայց ինք բազմապատկեր էր զայն, և կարեւորը, կազմակերպուած հիմերու վրայ դրած:

Ոչ միակ հողային կալուածներ, այլ ուրիշ իրաւասութիւններ և արտօնութիւններ, զոր օրինակ, եկեղեցականներու տուրքերէ զերծ կացուցուիլը, ժողովուրդին կողմէ եկեղեցիին տրուած տասանորդը, պտուղ և հասը: Պետութեան հաշւոյն հարկահաւաքութիւնը, յետոյ հայ ժողովուրդի դատաստանական գործերը վարելու իրաւունքը, որ յանձնուած էր եկեղեցականներուն, այս ամէնը տնտեսական այնպիսի հսկայական ուժ մը կը ներկայացնէր որ եկեղեցիի պետին քաղաքական հեղինակութիւն ալ կուտար:

Երբ Ն. Ազոնց և իրմէ յետոյ Յ. Մանդեան կ'ըսեն թէ Հայ Եկեղեցին նախարարական ձև առաւ, կը մոռնան թէ այս եկեղեցական նախարարութիւնը, շնորհիւ իր եպիսկոպոսական թեմերու ցանցին, հա-

(31) Փաւստոս, Դ. 12:

(1) Փաւստոս, Դ. 12:

մահաշատանեան էր, և ոչ թէ միւս նախարարութիւններու նման, ուր իւրաքանչիւր նախարար իր քննադատունէն զուրս իրաւունքներ չունէր⁽²⁾։

Հասկնալի է, որ հայրապետ մը, եթէ խտտապահանջ և զօրաւոր նկարագրով մէկն է, պիտի չզոհէ իր սկզբունքները նոյնիսկ թագաւորի մը։

Արշակի յախուռն դործակիցը, Հայր Մարգարէտ, թերեւ թագաւորէն ալ առաջ նկատած էր կաթողիկոսութեան յարաճուն ուժը, և ատոր հաւանական սպառնալիքը արքայական դործունէութեան։ Ան նոյնիսկ քննադատական կծու խօսքեր ուղղած էր Ներսէս կաթողիկոսին, սպառնացած էր յարքունիս զրաւել այն բոլոր բարգաւաճ կալուածները։ Եւ Արշակունի տան այս անյողողղ ջատագովը նոյնիսկ նախատալի պարսաւանք թափած էր Տրդատ թագաւորի և իր յաջորդներու զլիսին, որ այսպիսի մեծամեծ կալուածներ «կանանց շորեր հագած հոգեւորականներու» տուած են։

Թագաւորի և կաթողիկոսի միջև սակայն, իրական բախում տեղի ունեցաւ երբ Արշակ յայտնեց իր որոշումը ամուսնանալու Գինլի ալիին Փառանձեմի հետ։

Բազմակնութեան խնդիր չկար։ Որքան ալ ոմանք, այս մէկ պարագային, Փաւստոսի և Խորենացիի միջին ակնարկութենէն այդպիսի եզրակացութիւն մը հանել ուզեն։

Երբ Արշակ Փառանձեմի հետ ամուսնանալու գաղափարը կը յուզէր, իր առաջին թագուհին, Օլիմբիա, հայ կեանքէն անհետացած էր։

Հոս պահ մը կանգ առնենք, և քննենք Փաւստոսի պատմածը Օլիմբիայի թունաւորման մասին։ Այս քստմեղի դուռակին միակ աղբիւրն է Փաւստոսը։ Խորենացի և ուրիշ հայ գրողներ իրմէ առնելով կը կրկնեն պատահածը։

Ըստ Փաւստոսի, Արշակ կ'ամուսնանայ

սպանուած Գինլի կնոջ Փառանձեմին։ Որքան Արշակ կը սիրէր կինը, սա այնքան կ'ատէր Արշակը։ Փառանձեմի այս ատելութեան պատճառաւ, Արշակ մարդ զրկեց Յունաց երկրը և կայսերական տոհմէն իրեն կին բերել տուաւ Օլիմբիան։ Թագաւորը Օլիմբիան սաստիկ սիրելուն Փառանձեմի նախանձը զրգոնց, որը մեծ ոխով լցուած միջոց կը փնտէր Օլիմբիան զեղբւրով սպանելու, բայց հնարք մը չէր գտնիր, որով Օլիմբիան շատ զգոյշ կ'ապրէր։ Վերջապէս Փառանձեմը իրեն դաւակից գտաւ Մըջունիկ քահանան, որ Սր. Հայրդութեան մէջ թոյն խառնելով տուաւ Օլիմբիային և սպանեց զայն⁽³⁾։

Ուրեմն, ըստ Փաւստոսի, Փառանձեմ Արշակի առաջին կինն է, որը իր ամուսինը ատելուն պատճառաւ, թագաւորը Օլիմբիան բերել կուտայ, և այս երկու կիները պալատ կ'ապրին, մինչև Օլիմբիային թունաւորումը։

Եթէ Փառանձեմ կ'ատէր Արշակը, ալ ինչո՞ւ պիտի նախանձէր այս ատելի անձի երկրորդ կամ երրորդ կին առնելուն։ Այս հարցումը կ'ընեն Փաւստոսի տողերուն անմիջական ազդեցութեան տակ։ Բայց այդ այնքան ալ վճռական չէ։ Անցնինք։

Խորենացիէն զիտենք թէ Ներսէս կաթողիկոս Պոսէն վերադառնալուն իր հետ բերաւ թէ՛ Գինլը և թէ՛ Օլիմբիան⁽⁴⁾։ Արշակ Օլիմբիային հետ ամուսնացաւ, զեռ Գինլը Փառանձեմի հետ չամուսնացած։

Փառանձեմի ատելութիւնը գէպի Արշակ ոչ միշտակ թագաւորի «թխադէմ և թաւամազ» ըլլալուն համար էր, այլ առաւելապէս Գինլի, Փառանձեմի սիրական ամուսնոյն, սպանիլը ըլլալուն։ Նման պարագայի տակ, Փառանձեմը, երիտասարդ ալիի և արքունիքէն զուրս մէկը, ի՞նչպէս կրնար մտքէն անցնել տարիներէ ի վեր Հայաստանի թագուհի Օլիմբիան թունաւորել, թագուհին, որուն այնքան կաթողին կը սիրէր Արշակ, կ'ըսէ միևնոյն Փաւստոսը։

Պատմիչը շատ աւելի տրամաբանական պատկեր մը կրնար ներկայացնել, եթէ, փոխանակ Փառանձեմի, Արշակին վերա-

(2) «Պրօֆ. Նիկ. Ազոնցն շատ ուղիղ զիտել է, որ նախարարական Հայաստանի հիմնական առանձնայատկութիւններէ մէկն է եղել, որ Հայ եկեղեցին, գտնուելով նախարարական միջավայրի ազդեցութեան տակ, իւրացրել էր նախարարական կազմակերպութեան պատրաստի ձևերը և մեծ չափերով ենթարկուել էր ֆէտալականացման, կամ աւելի ճիշտը՝ նախարարականացման»։ (Մանգղեան, 109)։

(3) Փաւստոս, Դ. 15։

(4) Խորենացի, Դ. 21։

գրէր Օլիմբիային սպանութիւնը, ինչպէս Փաւստոսէն 1500 տարի վերջ Օրմանեան Արքեպիսկոպոս կ'ուզէ ընել, պատմական կնճիռներ հարթելու իր փութկոտ, երբեմն կամայական, և միշտ զիւրին յարգարումներով:

Բայց Փաւստոսի անհաշտ հակառակութիւնը «անօրէն Փառանձեմի» և անօր «ամենաչար կամքին», կը մղէ զինք յօրինելու Փառանձեմի և Մրջունիկի պատմութիւնը:

Իսկ օտարագրի գրողներուն, — որոնք կը յիշեն կամ գիտցած ըլլալու են Արշակը և Օլիմբիան — բացարձակ լռութիւնը այսպիսի անպատմելի ոճի մը մասին, բոլորովին կը բեկանեն Փաւստոսի արժանահաւատութիւնը այս խնդրոյ վերաբերմամբ:

Անոնցմէ առաջինն է Ամմիանոս Մարկելինոս, որ այնքան թանկագին տեղեկութիւններ կուտայ Արշակի և Պապի ժամանակաշրջանի մասին, որ Հայաստան և Միջագետք եկած Բիւզանդական բանակի մէջ եղած է ատեն մը որպէս կայսերական անձնապահ գունդի անդամ, որ նաև կը յիշատակէ Արշակի և Օլիմբիայի ամուսնութիւնը: Հետագայ պատմաբաններէ ուղղամիտ և անաչառ հռչակուած այս Ամմիանոսը, անտարակոյս պիտի յիշէր նաև Օլիմբիայի սպանման պարագան, ինք որ առհասարակ, իր պատմութեան մէջ, դաւաճանական սպանութիւններ արձանագրելուն, զայրոյթը չի կրնար զսպել, որ Պապ թագաւորի սպանութիւնը նկարագրելուն ինքզինքէն կ'ելլէ և մինչև յոյն ճարտասան Դեմոսթենէսէն մէջբերում կ'ընէ կատարուածին վայրագ և բոլորովին անարդարանալի ոճի մը ըլլալը ընթերցողին հասկցնելու համար: Այս Ամմիանոսը լուռ պիտի չմնար Հռոմէական կայսեր մը նախկին նշանածին «բարբարոս» արքունիքի մը մէջ անօրինակ սպանման դէպքին:

ՀՐԱՆԴ Բ. ԱՐՄԷՆ

Երգչուհի (13)

ԳՐԱՆՑՈՍԵԿԱՆ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐԵՐ

Գ. Տարի, 1956

Կարօ Գէորգեան

Պէյրուս, Էջ 616, Գիմ 1 Սփրինգ:

Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրք»-ի սկիզբը զանազաններէ տրուած զրուատալից տողերն ու անուշ գոհունակութիւնները և զբախտականներով եղած արտայայտութիւնները, հաղիւ թէ՛ կարենան զոյգն վերբերումը ընել այն ծանր ճիգերուն, որոնց շնորհիւ երեք տարիներէ ի վեր գոյութեան եկան կատարելութեան մօտեցող այս տարեգրքերը:

Այսօր գաղութահայ կեանքի մէջ հերոսութեան հաւասար գործ է հայ գրող և լեզուով թերթ և զիրք հրատարակելու մեղ շրջապատող ազգութիւններու և մշակոյթներու մաշումին ենթակայ, մենք տակաւ կը դադրինք դարաւոր մշակութային կեանքի տէր ժողովուրդի մը համբաւին հաւատարիմ ըլլալէ: Գաղթաշխարհի հայը տակաւ զիջելու վրայ է իր այն արժէքներէն՝ որոնք դեռ երէկ մեր անձեռնմխելի առաքինութիւնները կը կազմէին:

Կարօ Գէորգեանի «Տարեգիրք»-ը հերոսութեան հաւասար այս տաղանայն է որ կը մեղմէ, ստուար հատորով մեզի բերելու գաղթաշխարհի և Հայրենիքի զրականութեան, զեղարուեստի, պատմութեան, բանասիրութեան, մարդական, տեղեկագրական և գաղութային բազմազան իրադարձութիւններու կարելի հաշուեկշիռը, սրտազին ու քաղցր ընծայաբերումներով:

Մտածելու ձև մը դարձած է մեր մէջ հրատարակուող Տարեգրքերու չափանիշը ընդունիլ՝ երախտաշատ Թէոդիկի տարեցոյցները, որոնք շատ բան կը բերէին մեզի անշուշտ իրենց ժամանակի մեր մտաւոր ու ընկերային կեանքէն, սակայն մեր փափաքները պահանջքի վերածած՝ պիտի ուզէինք որ Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրք»-երը զերազանցեալ յաւելումներով զային մեզի: Ատով միայն իրապէս յարգուած կ'ըլլար Թէոդիկի գործն ու յիշատակը:

Նպատակ չունինք հոս տեսութիւնը ընել տարեգրքերու, սակայն նկատի ունեն-

նախով այդ կարգի հրատարակութիւններով մեզի ընծայարկերու անթիւ գլխակարգութիւնները, ինչպէս նաև անոնց մշակումի ձևն ու բովանդակութիւնը, թոյլ կուտանք մեզի հոս ըսելու թէ անոնք առհասարակ մեզի կը բերեն մեր մտաւոր ու ընկերային կեանքի տարուան մը տարտամ հաւուկէիւր բայց ոչ արժեկէիւր: Երբ այս պարագան ուզենք մասնաւորել Կարօ Գէորգեանի նուաճումներու մօտեցած «Տարեգիրք»-ներուն համար, կը տեսնենք թէ «Տարեգիրք»-ի գրական բաժինին մէջ արժանաւայել կերպով չէ ներկայացուած Հայաստանի և սփիւռքի գրականութեան հունձքը: Հոն չկան գլխաւոր գրողները իրենց լաւագոյն արտագրութիւններով և նորերը իրենց յուսադրիչ թեւաբախումներուն մէջ: Կը խորհիմ թէ մեր իրաւունքն է ասիկա պահանջել Տարեգիրքի մը գրական բաժինէն:

Երկրորդ, օտար գրական դէմքերու և գործերու վերբերումները ամբողջական չեն: պատահական ու՛շատ մասնակի նշումներով միայն բաւարարուած: Աղքատ են նոյնպէս զեղարուեստի բաժինը, ինչպէս նաև պատմական և բանասիրական մարզերը: Այս ցուցումները գործը քննադատման ենթարկելու նպատակ չունին, ոչ ալ գործին արժէքը նուազեցնելու ճիգ, այլ արդար բաղձանք մը Տարեգիրքը աւելի կատարիալ տեսնելու, որովհետեւ ինչ որ Կարօ Գէորգեանը ջանացած է ընել, վեր է ամէն զնահատանքէ, և արժանի շնորհաւորութեան ու համակրանքի:

Գաւով վերջարանին մէջ իր յայտնած տեսակէտին, թէ Տարեգիրքի խմբագիրը պարտաւորուած կը զգայ իր քաղաքական ուրոյն գիծը ունենալու, մեզի կը թուի անհեթեթ, տրուած ըլլալով թէ Տարեգիրքի պարտքն է իր մէջ աւազանելու անխափ սփիւռքի հայութեան մօքի, սրտի և կենցաղի բոլոր արժէքներն ու արտայայտութիւնները:

Կուսակցական խտրականութեան ոգին սփիւռքի հայութեան մէջ սկսած է արդէն իր աւերը: զժրախտաբար հանդիսատես ենք մենք այսօր զիրար չհանդուրժող այնպիսի երևոյթներու, որոնք տրամօրէն անմարդկային են և ասիկա նոյն ժողովուրդին և արիւնին պատկանողներու միջև: Իւրա-

քանչիւր կողմը ոչ միայն չի յարգեր հակառակորդ կողմին մօքի ու սրտի արժէքները, այլ առաջ կ'երթայ խտրելու նաև մեռելները, որոնց գործը ժառանգութիւնն է այլևս ամբողջ հայութեան: Երեսկայել որ Վարուժանը արժէք է մէկ կողմի համար միայն, իսկ Թէքէեանը միւս կողմին: Քաղաքական պիտակներու այս գրահաւորումը իր պայքարի զէնքերով մեր մշակոյթին մէջ կեցած չէ միայն, այլ նաև մեր ընկերային և ընտանեկան կեանքին մէջ: Ահա թէ ինչու անհեթեթ և փրատակար կը նկատենք զաղափարային տարակարծութիւններու այս անհամեմատ տարածքը, մեր միտքը, մեր սիրտը և մեզ իրարմէ այլա-մերժօրէն բաժնելու աստիճան:

Այս բոլոր նշումներով հանդերձ, Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրք» մեծ յաջողուածք մըն է, արժանի ջերմ զնահատման և կը լեցնէ բաց մը՝ որ միայն իրմով կը զոհացուի:

Ե.

ՊԱՐԸ ՅՈՅՍԻՆ

(Քերթումներ)

Ա. Ե. Ե.

Երևան, 1955

ԱՅՆԷ՝ը ծանօթ է Սփիւռքի ընթերցող հասարակութեան իր Մուր Յաւեր, Տեսիլ Գիւնովի և Պարը Յոյսիճ երեք բանաստեղծական հատորներով: ԱՅՆԷ ծածկանունին ներքև սքօղուած այս համակրելի քերթողը, Պէյրութի և Երուսաղէմի հայութեան ծանօթ խոստմնալից բժիշկ Կ. Յ. Կարապետեանն է, որ հակառակ իր ասպարէզի պարտադրանքներուն, համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին, հեղինակը կրցած է ըլլալ վերոյիշեալ երեք բանաստեղծական հատորներուն:

Անել իր առաջին երկու հատորներուն մէջ երգած է պատանիի ու ապա երիտասարդի կարօտները, սէրերը, տրամուլիւնները, յուշերը և յաճախ յուսարկումները, նման իր տարիքի բոլոր քերթողներուն, որոնց հոգիին մէջ կեանքն ու անկէ եկող զգացումները ամէն օր թառ ու ստեղ կը փոխեն: Ուրախ ենք սակայն հոս յայտա-

բարեկէ կարենալու թէ անձնական ապրումի այս պայմանները իր մէջ իրենց խորքը ապահովելէ յետոյ՝ կը լրանան և կը պսակուին նաև ձեռն պայմանով, որ ուրիշ բան չէ բայց խորքի բարեղէպ արտայայտութիւնը: Միւս կողմէն Անեկին չեն պակսիր խառնուածք ու տաքութիւն, բայց մանաւանդ համամանութիւն մը, որ իր բոլոր արտայայտութիւններուն կուտայ անձնայնութեան կնիք մը, համախմբելով իր անձնականութեան ցրիւ մասերը և տալով անոնց իւրայատուկ դրոշմ մը:

Յաւալի է որ իր առաջին հատորը չունեցու իրեն արժանի անդրադարձը, իսկ երկրորդ հատորին առիթով եղան այլ ընդ այլոյ արտայայտութիւններ, հետի ազնիւ և լուրջ դատումի մը արարքէն, որոնց առիթը կուտային իր քիչ մը շատ կեանքին մօտեցումները, անոր առօրեային խառնուելու աստիճան: Սակայն արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ Տեսիլք Գինովի հատորին մէջ եթէ կը պակսին դասական արտայայտութեան մը վայել խնամք և փոյթ, միւս կողմէն հատորը հարուստ է մեր օրերու կեանքը դիմաւորելու և ներկայ պահանջներով արտայայտուելու տուրքերով, ուր ընթերցողին քիմքը աշխարհի դիրտին ու լեզրին համը առնելու չափ կը մօտենայ կեանքին:

Պարբ Յոյսին, առաջին երկու հատորներուն վրայ յաւելում մը ըլլալէ յետոյ՝ անոնցմէ կը գատուի այն խորունկ յուզումով զոր հատորը լեցնող իւրաքանչիւր քերթուածը ունի իր մէջ մութ ու բարախուն: Յուզումը զոր կ'ապրինք բանաստեղծի հաշտոյն, մեզի կուգայ նախ մարդէն ապա արուեստէն: Անոնք որ անծանօթ կը մնան այդ կտորներուն տուն տուող առիթներուն՝ ըլլան զուցէ վերապահ, սակայն անոնք որոնք հաղորդ են բանաստեղծը՝ յուզող եղբարացաւին, որ իր հոգին կը լեցնէ անցեալի քաղցրութիւններով և ներկայի կարօտով, պիտի զգան հոսիւր կրակէ կայսկներուն՝ զոր այդ քերթուածները կը պատմեն այնքան դառնօրէն և քաղցր ափսոսանքով:

Վերջին այս հատորին մէջ Անեկը կարելի է կոչել ցաւի և կորուսած սիրոյ եր-

գիչ: Իր ձայնը տխուր է, յուսահատ ըլլալու չափ տխուր, որովհետեւ ան, ինչպէս այնքան յանկուցիչ կերպով ըսուած է, իր վէրքերէն կը շինէ իր երգերը: Իր զգացումները անսովոր ըլլալով հանդերձ վայելչութիւն մը ունին: Բնութեան, մարդոց և կնոջ նկատմամբ իր կեցուածքը հաւասար է զանոնք արտայայտել ուզող արուեստի որակին: Իր տողերը մեզ անսովորին չեն տանիր, սակայն մեր առջև կը բանան խորունկ տրամութիւններու շղարշներ՝ որոնց ներքև սուգի է նստեր իր հոգին: Համեստ են իր տեսիլները, սակայն հաճելի ու ներգաշնակ են իր տողերը, զգացումներու խորքին վրայ բացուող:

Հակառակ որ Անեկի յոյդերու և մտապատկերներու մէկ կարեոր մասը զգացական և պարագայական են, միմապական զգացումը, սիրոյ կորուստէն յետոյ, գինք կ'ընէ խաղաղ ու քաղցր, հասած ներքին բարեկացման, պարզութեան և պայծառութեան: L. C. և Coma ընդհանուր խորագիրներուն տակ եկող քերթուածները իր քաղցր սիրոյն մէջ վիրաւոր հոգիի մը դալալներն են, սովորական սիրայոյդներէն վեր խորութեամբ, քնքուշ մպխալ մը պէս թառած վաղուան յոյսի թեւերուն, ուրկէ ան կը դիտէ իր երիտասարդութիւնը, այլևս տրտում ու խոնջ կեանքէն:

Անեկը սոխակին պէս վարդիւփուշով իր սիրտը պատռելէն յետոյ՝ միայն զգաց սիրոյ տառապանքը, և երգեց զայն Պարբ Յոյսին հատորով, քաղցրօրէն տրտում և տրտօրէն քաղցր: Շատ յաճախ վէրք պատճառողներէն աւելի կ'արժեն երգերը, երանի անոնց որոնք գիտեն իրենց վէրքերէն երգեր յօրինել:

ԵՂԻՎԱՐԴ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ**(ԽԵԻ) ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹԼԿՈՒՐԱՆՅԻ**

= 30 =

Ա Ղ Օ Թ Ք**Ա.**

Հայր, մեղայ, ասեմ, յերկինս, թէպէտեւ ես եմ անարժան,
Սուրբ արա զիս ի մեղաց, անուներդ սուրբ է յարաժամ:

Բ.

Ջարբայութիւնդ երեւեցո, որ երկնչիմ զօրն ու զողամ,
Միացո՛ զիս ի բո սէրդ, որ թէ տրկար եմ, զօրանամ:

Գ.

Հաց հանապազ օրըստօրէ, զիս կերակրէ՛, որ յագնեմ,
Մի՛ տար զիս ի փորձութիւն, ես Յորըն չեմ, որ զիմանամ:

Դ.

Այլ փրկեա՛ զիս ի չարէ, չարի ես ոչ կարեմ ժուժամ,
Ձի բոյ է արբայութիւն, արբայ հրգօր քեզ փառըս տամ:

Ե.

Խեւ Յովանէս Թուրկուրանցի, արբայութեանըդ կու ցանկամ,
Ձիս ի մասինդ արա արժան, ի զալստեան քո միւս անգամ:

= 31 =

ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ**Ա.**

Յորժամ յիշեմ զօր սոսկալի եւ անաչառ դատաւորին,
Սարսափելով հիւանդանամ, սարսուռ բռնէ զիս ջերմային:

Բ.

Յորժամ տարերբըն դըզըրդին եւ աստեղաց զիրբըն թափին,
Լուսին արեւըն մըթանան, երկինք երկերըս դըզըրդին:

Գ.

Հըրով դատէ զամէն աշխարհս, լինի ի չափ ջրհեղեղին,
Եւ հրդեհեալ զաշխարհս այրէ, վէմք եւ բըլուրք քան շգմոմ հալին:

Բնագիր Տ, էջ 48, առած է «Հայեր-
գոյն», Երես 172:

Վերնագիրը մենք դրինք:
Դ. 1. — ... ժուժալ, Տ:

Բնագիր Չ = Չօպանեան Արշակ, Ա-
նահիտ, 1930, Յնր. - Փար., էջ 62: Առած
է Երկու ձեռագիրներէ A = Դ. Տէվէճեանի,
և B = Յ. Քիւրտեանի, թկ. 1881:

Դ.

Որոտը ճայթմունը կայծակ լինին, գետը յորդորեալ՝ ամպը խառնակին,
Ապա Որդին Հօր Միածին, լուսապայծառ նըշան խաչին,

Ե.

Հանդերձ զօրօր հրարուն սեռին եւ հրեղինաց գունդը ծաւալին,
Ի սուրբ քաղաքն յերուսաղէմ երկնից յերկիր վայրաբերին:

Զ.

Զօրք հրեշտակաց փառարանեն, օրհնեն զԱստուած զՀայր եւ զՈրդին,
Սարսափին անմեղութեամբ եւ սոսկալի զիմօք նային:

Է.

Գերեզմանք փակեալ բացուին, հողացեալ մարմինք նորոգին,
Կամաւ ահեղ դատաւորին, ծայնիւ փողոյ Կարբիէլին:

Ը.

Հոգիք սլանան արծրապէս եւ ըզզենուն զանեղծ մարմին,
Յառնեն եւ զան ի դատաստան, յառազաստ անմահ փեսային:

Թ.

Կարգին աթոռք դատաստանին, արդարութեան կըշիռք դնին,
Պըսակք յայտնին, կուսանք խնդան եւ առազաստըն զարդարին:

Ժ.

Աղբատասէրքն ուրախանան, աղբատատեացքն տրտում լինին,
Ամէնըն կարգացող լինին, իմանան ըզչարն ու զբարին:

ԺԱ.

Այն որ աղբատն է կերակրեր, եւ զգեցուցեր հանդերձ մերկին,
Հիւանդն ի տես է զընացեր, եւ արբուցեր է ծարաւին.

ԺԲ.

Ով սրբութեամբ զանծն է մաշեր, աղերսելով աղօթք արեր,
Զարբայութիւնն է ժառանգեր, ի հետ սրբոցն է պըսակուեր:

ԺԳ.

Արդարք դասին յաջակողման եւ մեղաւորք ի յահեկան,
Արդարք լըսեն զծայն օրհնութեան որ պահեցին ըզպատուիրանն:

ԺԴ.

Յայնժամ շնացողքն կորնչին եւ ուրացողքն պապակին,
Արեանարբուրքն սարսափին, խաչահանողքն կործանին:

ԺԵ.

Գողք աւազակք լան անճարակ, մատնողք դասին հետ Յուդային,
Եւ ի զհեհեան հուր բորբորին եւ ի խաւարն աղջամղջին:

ԺԶ.

Յանկութիւն անցանի աշխարհի եւ անքուն որդն ոչ մեռանի,
Ամէն մարդ իր գործոցն յառնէ, յայտնի լինի չարն ու բարի:

ԺԷ.

Խեւ Յովաննէս Թուրկուրանցի, զքեզ աղաչեմ, Հայր Միածնի,
Յաջակողմանըդ քում դասեա՛ որ զքեզ Աստուած խոստովանի:

= 32 =

ԽՐԱՏ ՊԻՏԱՆԻ

Ա.

Աչեր ինչ ես անցեր յետեւ ու անդադար ծուռ կու նայիս,
Անխափան կու ցանկանաս, զիտեմ ի հուրն այրես զհոգիս:

Բ.

Յամենայն գործոց պարապ՝ և ի ցանկութիւնդ յէր կու մաշիս,
Երբ զայդ յերակ ի միտ ունիս՝ օր մի պիտի որ զըլորիս:

Գ.

Յորտեղ տեսնուս աղւոր սուրաթ՝ կանկնիս և ի դէմքն պըշըլիս,
Յանկութիւնն անցնի զընայ, դու կերակուր որդանց լինիս:

Դ.

Ով պատրեցաւ սուրբ կենալով, որ դու այնչափ լըրբադիմիս,
Կամ ո՛ր երես ամօթ կըրեց, որ սուրբ եկաց յաստընւորիս:

Ե.

Կարմիրն արիւն է ա՛յ եղբայր, տես թէ՛ ատել ըզնա կամիս,
Ըսպիտակն է զազիր թարալս, ու գեղեցիկն ոսկոր ու միս:

Զ.

Փափկութիւնն է հող կուտած, երբ ի տապանն երթաս հայիս,
Ու ամենայն մարմինն ոչինչ, լուկ դու ի զուրըն կու դատիս:

Է.

Ջանհոգութիւն կըրէ ի քեզ, եղբայր, լըսէ՛ իմ խըրատիս,
Լկտի կանանց ի զատ կացիր, թ՛ուզես արդար ու սուրբ լինիս:

ԺԷ. 1. — ... աղաչեմ, Բ. աղաչեմք,
Ա. աղաչենք, 2.
Բնագիր Ը = Զեռ. Ս. Յ. Թ. 1647,
թկ. 1485, Ժողովածոյ, էջ 395, ուրկէ
առնելով հրատարակած էինք Հասկի մէջ,
1943, էջ 320: — Հմմտ. Ք. = Յ. Քիւրա-
եան, Հանդ. Ամս., 1935, Յնո., էջ 34.
առած է Ս. Յ. Թ. 2323 ձեռագրէն, որ
նոսրագիր ժողովածոյ մըն է: Քիւրտեանի
հրատարակութեան տարբերութեանց չա-
տերը վրիպակներ են, զորո նշանակեցինք
աստ, քովը գնելով մեր այդ ձեռագրին
ուղիղ ընթերցումները:

Վերնագիրը մեր կողմէն է:
Ա. 1. — Այն ինչ ես, Ք. — Զեռ.
Աչեր:
Բ. 2. — ... տօչորիս, Ք. — Զեռ.
զլորիս:
Գ. 1. — ... պշուլիս, Ք. — Զեռ.
պշուլիս: — 2 — ցանկութիւնդ, Ք:
Դ. 1. — Ով պարծեցաւ սուրբ կենա-
լու, Ք. — Զեռ. կենալով: Անչափ, Ք: —
2 — կրեաց, Ք:
Ե. 1. — ալ, ալ, Ք. — Զեռ. ա՛յ:
Է. 2. — կեցիր, Ք. — Զեռ. կացիր:

Ը.

Մի կըռուիր յայն պատերազմն, որ մօտ կալով փաթերակիս,
Զի թէ առ կինըն մօտենաս, գիտեմ բարով ոչ խըլըսիս:

Թ.

Կինըն ունի բաղդրիկ զըրոյց, հայնց որ սրտովըդ հաւանիս,
Բայց զըժար ականատ է նա, տեսնուս երբ գայ ոտքդ այս բարիս:

Ժ.

Տեսն ի յառաջն է գեղեցիկ, յետոյ մահ դեղ երբ հաշակիս,
Հալազին մընաս ի վայր, արմանց թէ ոնց որ չպատառիս:

ԺԱ.

Խէվ Յովանէս Քուլգուրանցի մի՛ տար ըզբեզ փորձ այս չարիս,
Որ երեսօրըդ չամաչես, հոգովդ ի հուրն երթաս վառիս:

(10)

Ն. ԵՊՍ. ՆՈՎԱԿԱՆ

Ը. 1. — Մի կըռուիր զայն, Բ. — Զեռ. Թ. 1. — հանց, Բ.
կըռուիր: . . . փութ երակիս, Բ. — Զեռ. Ժ. 2. — . . . արմայք թէ ոնձ, Բ. —
փաթերակիս: — 2 — . . . մերձենաս, Բ. Զեռ. արմայք թէ ոնց:

Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԷՍԻՆ ԵՂԱԾ ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՍԸ

29 Ապրիլ 1955ին, Ֆիլաթեկիոյ մէջ, սրտի յանկարծական կաբուածէ մը մահացաւ
Բաղաբի ազգայիններէն Տիար Բարուհակ Կիւրիւնեան:

Հանգուցեալը ծնած է 1885ին՝ Նոզդաս, ու ապա ջարդի ու մեծ եղեռնի նախօրեա-
կին հաստատուած է Ամերիկա: Եղած է հայր երեք զաւակներով պարկեռ ընտանիքի մը:

Իր մահէն հազիւ երեք ժամեր առաջ առիքը կ'ունենայ հանգիպելու Ներսաղէմի
Նուիրակ Ս. Կիւրեղ Վարդապետին: Իր սրտին շատ կը խօսի Ս. Ներսաղէմի մէջ իր անու-
նով փոքրիկ կալուած մը ունենալու գաղափարը, որուն հասոյթը պիտի յաւանդուի
Ներսաղէմի Ս. Արոտի կրթական գործին: Ու այս նպատակին համար կը խոստանայ
5000 ամերիկեան տոլար:

Հազիւ երեք ժամեր յետոյ կը պատահի իր անակնկալ մահը եւ սակայն հանգուցեալի
ազնիւ Տիկինը՝ Լուսին Կիւրիւնեան եւ զաւակները կը յարգեն հանգուցեալին խոստումը,
Հոգ. Նուիրակ Հօր յանձնելով վերոյիշեալ գումարը:

Որքան փափաքելի է որ հանգուցեալի օրինակը բեղադրիչ ըլլար շատ մը հայերու,
որոնք իրենց անունն ու յիշատակը կրնան յաւերժացնել այսպիսի մնայուն եւ լուսազոյն
կորովներով:

Ներսաղէմի Տեղապահ Ս. Հօր Դեր. Ս. Նիլեք Արքեպիսկոպոսի կարգադրութեամբ
արդէն իսկ ձեռնարկուած է Ս. Արոտոյ պատկան հողի մը վրայ ունենալու Կիւրիւնեան
կալուածը:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Քրիստոսի ծննդեան մեծ եւ սխանչելի խորհուրդին առիթով, Ձերդ Ամենապաւստեան, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ համայն մեր հաւատացեալ ժողովուրդին կը յայտնենք մեր հայրապետական սիրոյ ողջոյնը:

Ձերմայրաքան կը ցանկանք բոլորիդ առեւտասուրիւն եւ աստուածային օգնութիւն, Ձեր աշխատանքները աւելի պտղաբեր դարձնելու համար, յօգուտ մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ ի բարօրութիւն հայ ժողովուրդեան: Կը ցանկանք ի արեւ որ Տիրաւանդ խաղաղութիւնը եւ ի մարդիկ հանութիւնը իբրեւ ցոյ քաղցրածաւալ իշնէ աշխարհի վրայ. ամեն:

ՎԱԶԳԻՆ Ա.

Կարողիկոս Ամենայն Հայոց

Ի պատասխան Ձերդ Սրբազնութեան Նոր հարւոյ եւ Ս. Ծննդեան բարեմաղորութեանց ու օրհնութեանց, երախտապաշտ գգացմամբ հանդերձ ընտանեօք կուզանք մաղբել Ձեզի երկար եւ բարեբաւտիկ ապրիւնը: Աստուած բոլ միշտ հաստատուն պահէ Ս. Արքայ Ձերդ Սրբազնութեան իմաստուն ղեկավարութեան ներքեւ:

ԳԷՈՐԳ ԵՍԱՅԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Ճիշդ հիմա ընդունած ենք ջերմ շնորհակալութեամբ Ձերդ Սրբազնութեան շնորհաւորական հեռագիրը, որուն կը պատասխանենք մեծ գոհունակութեամբ եւ փոխադարձ գգացումներով:

ԿԻԻԼ ՊԷՆԿԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԼԱՆԻՔ - ԲԵՄՍԼԱՆԻՔ

● Կիր. 1 Յուն. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, Բ. Գողգոթայի մեր վերնամատրան մէջ, ժամարարն էր Հօգ. Տ. Թորգոմ վրդ. Մանուկեան: Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեան, «Տէր ողորմեայ» էն առաջ, խօսեցաւ տպաւորիչ քարոզ մը:

● Դշ. 4 Յուն. — Վաղուան մեծահանգէս նախատեսակը պաշտուեցաւ շքեղօրէն զարդարուած Մայր Տաճարին մէջ, Հանդիսապետն էր Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը: Արարողութեանց աւարտին, Միաբանութիւնը «Յոհնէցէք զՏէր» շարականը բարձրաձայն փարձրացաւ Պատրիարքարան:

● Եշ. 5 Յուն. — Ս. Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառնեղբայր արդար առաքելոյն (Տօն Առաքելական Ս. Արքայոյ յետապնդման): Հանդիսապետ Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուցեց Գեր. Տ. Հայրիկ Եպս. Ասլանեան, Ներկայացնելով կեանքն ու զործը օրուան տօնելի երկու մեծ Սուրբերուն ու յիշելով երախտաւոր յաջորդները Յակոբոս Տեառնեղբոր — պատրիարքները Առաքելական Ս. Աթոռոյ — կանգ առաւ անոնցմէ նշանաւոր հանդիսացող զէմբերու առջեւ դրուատելով անոնց անձնուէր ճիգերը ի պայծառութիւն եւ ի փառս Ս. Աթոռոյ: Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարագէն ետք, Գեր. Տեղապահ Ս. Հօր նախագահութեամբ կատարուեցաւ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն, Ս. Աթոռոյս բոլոր հանգուցեալ Պատրիարքաց հոգիներուն համար:

● Ուր. 6 Յուն. — Վաղուան նախատեսակին ի Ս. Յակոբ նախագահեց Գեր. Տեղապահ Սրբաւան Հայրը: Տօնին բուրմառակիր վարդապետներն էին Հօգ. Տ. Յակոբ վրդ. Վարդանեան եւ Հօգ. Տ. Իսահակ վրդ. Ղազարեան:

● Եր. 7 Յուն. — Ս. Սեփիմասի նախապաշտին: Այս տարի եւս, Ս. Աթոռոյս Բարեշնորհ Սարկաւագները, Թիւոյ 6, առաջնորդութեամբ երկու բուրմառակիր վարդապետներուն, պանծացուցին օրուան տօնը: Անոնք զգեստաւորեալ, սաղաւարտ ի գլուխ, կատարեցին առատեան ժամերգութեան վերջին մասը: Արարողութեան կը նախագահէր Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը: Ապա Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Սուրբ Ստեփանոս մատրան մէջ: Պատարագեց Հօգ. Տ. Զաւէն վրդ. Չինչինեան:

● Կիր. 8 Յուն. — Քառածայն Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Հրեշտակապետ Երգեցողութիւնը կը վարէր ժառնգ. վարժարանի երաժշտութեան ուսուցիչ Գր. Սահակ Գալստյան: Պատարագեց Հօգ. Տ. Զաւէն վրդ. Չինչինեան: Ս. Թ. վարժարանի բովանդակ աշակերտութիւնը, ինչպէս նաեւ օտար վարժարաններու հայ ուսանողներ ստացան Ս. Հաղորդութիւն:

— Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ վաղուան նախատեսակը: Հանդիսապետն էր Գեր. Տ. Հայրիկ Եպս. Ասլանեան:

● Բշ. 9 Յուն. — Ս. Պետրոսի եւ Պողոսի առհ. Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Ս. Պետրոսի վերնամասերում մէջ մատուցեց Զոգ. Տ. Խաչակի վրդ. Դադարեան:

— Վաղուան մեծահանգէս նախատեսակին ի Ս. Յակոբ նախագահեց Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը:

● Գշ. 10 Յուն. — Տօն Ս. Որդոցն Որոման՝ Յակոբայ եւ Յովնան: Մայր Տաճարի Ս. Գլխադրի մատրան մէջ հանդիսաւորապէս պատարագեց եւ քարոզեց Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը եւ ապա նախագահեց երրորդը մեծահանգէս թափօրին: Արարողութեանց աւարտին, Միաբանութիւնը «Որ էնն յեւթեան» շարականը երգելով բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր Տեղապահ Ս. Հօր օրհնութեամբ փակուեցաւ Աւագ Տօներու շարքը:

● Եր. 14 Յուն. — Կոթ Տօնայ առթիւ, Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց Զոգ. Տ. Գէորգ Արդ. Նազարեան: Ապա, շարականի երգեցողութեամբ, Միաբանութիւնը բարձրացաւ Պատրիարքարանի լուսավարդուած դահլիճը, իրեն հետեւեցաւ ժողովուրդի հոծ բազմութիւն: Պատրիարքարանի մէջ Գեր. Տ. Հայկազուն եպօս. ի զիմաց Միաբանութեան, Ամանորի առթիւ, շնորհաւորական խօսքեր ուղղեց Տեղապահ Ս. Հօր: Նոյնը ըրաւ խնամուած ուղերձով մը, Բար. Կարապետ Սրկ. Գապագեան, ի զիմաց ժառանգ. Վարժարանի եւ ընծայարանի ուսանողութեան, իսկ կարմաղ-գնետ փոքրիկ մը՝ ոտանաւոր մը արտասանեց ի զիմաց Ս. Թ. Վարժարանի ուսանողութեան: Ժառանգաւոր սաներ երգեցին Ամանորի ձօնուած երգ մը, որմէ ետք Տեղապահ Ս. Հայրը բաշխեց ներկաներուն մէկական նարինջ:

● Կիր. 15 Յուն. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամասերուն մէջ: Պատարագեց եւ քարոզեց Զոգ. Տ. Մաշտոց Վրդ. Բարխուսեան, խօսելով Աստուծոյ հայրութեան եւ մարդոց որդիութեան զաղափարին վրայ: Ըսաւ թէ ինչպէս որ ծնողքներ իրենց զաւակներու անհնազանդ կեցուածքէն կը նեղանան, նոյնպէս ալ Տէրը կը վշտանայ երբ իր որդիներէն տեղ մէկը անստուգ իր պատուիրաններուն:

● Գշ. 18 Յուն. — Ճրագայոց Ս. Եմնդեան: Առաւօտեան ժամը 10ին, Գեր. Տեղապահ Ս. Հօր զլիաւորութեամբ, Միաբանութիւնը Մայրական զոնէն ինքնաշարժերու մէջ տեղաւորուած մեկնեցաւ զէպի Բեթղեմէմ, ուր հասաւ կէսօրուան մօտ ու Ս. Եմնդեան վանքի հանդիպակաց հրապարակին մէջ զիմաւորութեան տեղւոյն կառավարական կազմէն, Զանգերու ղողանչին ու ժողովուրդի բազմութեան ընդմէջէն թափօրը յառաջացաւ զէպի Տաճարի դաւիթը. Դպիրները «Խորհուրդ մեծ» շարականը երգելով առաջնորդեցին Միաբանութիւնը զէպի վանք, ուր զիմաւորութեան եկողներ պատուաւորութեան:

— Ժամը 2.30ին, Տեղապահ Ս. Հօր զլիաւորութեամբ Միաբանութիւնը «Հրաշափառ» ի կարգով մուտք գործեց Ս. Եմնդեան Տաճարը եւ ուղղուեցաւ զէպի Ս. Այրը, որուն ուխտէն ետք, Տաճարի մեր բաժնին մէջ կատարուեցաւ ժամերգութիւն ու ճրագայոցի արարողութիւն: Մա-

տուցուեցաւ նաեւ Ս. Պատարագ: Ժամարան էր Զոգ. Տ. Խաչակի վրդ. Նազարեան: Ապա, Գեր. Տեղապահ Սրբազանը նախագահեց Ս. Եմնդեան նախատեսակին, որմէ ետք «Խորհուրդ մեծ» երգեցողութեամբ թափօրը բարձրացաւ մեր վանքը ուր Ա. ետարանի ընթերցումէն եւ «Փառք ի բար. ձուռն» երգեցողութենէն ետք ամէնքը նստան Ս. Եմնդեան աւանդական ճաշասեղանին:

— Իրիւրուան ժամը 10ին, խորհրդաւոր ու զուարթագին հնչեցին Տաճարին հայկական դան. գերը ու քիչ յետոյ սկսաւ գիշերային պաշտ. մունքը Բեթղեմէմի Ս. Եմնդեան եկեղեցիին մէջ:

● Եշ. 19 Յուն. — Եմնդեան եւ ԱՍՏՈՒԱՅՈՒՄ. ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ: Կէս գիշերին, Միաբանութիւնը ներկայ հաւատացեալներ իջան Սուրբ Եմնդեան Այրը, ուր կատարուած արարողութիւններէն մաս մը ձայնաւորութեամբ Յորդանանի Ռատի կայանէն ի սփիւռս աշխարհի: Կարգացուեցաւ Ս. Եմնդեան Աւետարան, երկսեռ երգչախումբի կողմէ երգուեցաւ «Փառք ի բարձունս», «Այսօր տօն է Սուրբ Եմնդեան» եւայլն, որմէ ետք Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը տուաւ հանուր հայտութեան ուղղուած Ս. Եմնդեան պատգամը ու վերադարձաւ Երուսաղէմ, իսկ մնացեալ հանդիսութեանց նախագահեց Գեր. Տ. Հայկազուն եպօս. Արքա-համեան: Ասկէ անդին մատուցուեցան զոյգ Ս. Պատարագներ: Առաջինը մատուցեց Զոգ. Տ. Վաղգէն Արդ. Գրգորեան, որմէ ետք «Ջորհնէքքի արարողութեան նախագահեց եւ քարոզեց Գեր. Տ. Հայկազուն եպօս. Արքահամեան, «Զի ոչ զոյր նոցա տեղի յիշեանին» (Ղուկ. Բ. 7) քնարանով եւ ապա հանդիսաւորապէս մատուցեց վերջին Սուրբ Պատարագը Քրիստոսի Եմնդեան տեղւոյն վրայ, որուն ընթացքին ներկաներէն շատեր ստացան Ս. Հաղորդութիւն: Արարողութիւնները աւարտեցան արեւածագին, Ս. Եմնդեան վանքին մէջ կատարուած Աւետարանի ընթերցումով:

— Աւանդական նախահաշէն ետք, Միաբանութիւնը ինքնաշարժերով համայն ելաւ զէպի Երուսաղէմ, ուր հասաւ ժամը 9ին ու բարձրացաւ Պատրիարքարանի լուսավարդուած դահլիճ ուր Գեր. Տ. Հայկազուն Սրբազանի Գեր. Տեղապահ Ս. Հօր ուղղած շնորհաւորական խօսքերէն ետք, Տեղապահ Սրբազանը Ս. Եմնդեան աւետարանով ու «Պահպանիչ» օրհնեց ու արձակեց ամէնքը:

— Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ վաղուան նախատեսակը: Հանդիսաւորան էր Գեր. Տ. Հայկազուն եպօս. Արքահամեան:

● Ուր. 20 Յուն. — Բ. օր Եմնդեան: Յիւստակ մեղեկոց: Հանդիսաւոր Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ: Պատարագիչն էր, ըստ սովորութեան, Ս. Աթոռոյս Աւագ Թարգմանը՝ Զոգ. Տ. Վաղգէն Արդ. Գրգորեան: Ս. Պատարագէն ետք, Գեր. Տ. Սուրէն եպօս. Քէմհանեանի նախագահութեամբ կատարուեցաւ հանդիսաւոր հանդիսեան պաշտօն:

● Կիր. 22 Յուն. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Աստուածածնայ խորանին վրայ: Պատարագիչն էր Զոգ. Տ. Մաշտոց Վրդ. Բարխուսեան:

● Դշ. 25 Յուն. — Վաղուան նախատեսակին ի Ս. Յակոբ նախագահեց Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսոյեան:

● Եշ. 26 Յուն. — Տօն Անուանակոչութեան: Առաւօտեան ժամը 8.30ին, Գեր. Տ. Տիրան Սըրբազանի գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը «Հրաշափառ»ի հանդէսով մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար, ուր մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ՝ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ: Ժամաբարն էր Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսոյեան: Գեր. Սրբազանը քարոզեց օրուայ տօնին շուրջ: Ս. Պատարագի ընթացքին, Ընծաբարանի և ժառանգ. վարժարանի բովանդակ ուսանողութիւնը ստացաւ Ս. Հաղորդութիւն: Ս. Պատարագէն ետք, Միաբանութիւն ու ժողովուրդ շքերթով վերադարձան Մայրավանք, ու Հայոց Թաղի մուտքէն «Լոյս ի լուսոյ» շարականի երգեցողութեամբ քարձրացան Պատրիարքարանի դահլիճը, ուր Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. նախագահութեամբ կատարուեցաւ «Տնօրնէք»ի արարողութիւն: Նոյնը կրկնուեցաւ նաև մառանին, փառին, սեղանատան և խոհանոցին մէջ, ուր օրնուեցաւ նաև հեղինակի աւանդական ճաշը:

● Ուր. 27 Յուն. — Վաղուան նախատեսակին ի Ս. Յակոբ նախագահեց Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Արքանամեան:

● Եր. 28 Յուն. — Տօն ծննդեան Ս. Յովնանու Կարապետի: Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Սուրբ Յովն. Կարապետի խորանին վրայ մատուցեց Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեան:

● Կիր. 29 Յուն. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութեան, մեր վերնամաստան մէջ: Պատարագին էր Հոգ. Տ. Վարուժան Վրդ. Դապարանեան: Քարոզեց Գեր. Տ. Տիրան Արքեպիսկ. Ներսոյեան, նիւթ ունենալով օրուան ճաշու Աւետարանէն Կանայի հարսանիքին մէջ կատարուած հրաշքը:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

● Դշ. 17 Յուն. — Կէսօրէ ետք, Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսոյեան, ընկերակցութեամբ Թար. Արմենակ Սրկ. Երիւմանեանի, մեկնեցաւ Իսրայէլ, Ս. Իննդեան տօնին առթիւ հոգևորապէս մխթարելու համար տեղւոյն հայութիւնը, և վերադարձան 22 Յունուար, Կիրակի երեկոյ:

● Բշ. 23 Յուն. — Կէսօրէ ետք, Անկլիքան Գեր. Եպիսկոպոսը, Ս. Իննդեան տօնին առթիւ շնորհաւորութեան եկաւ Պատրիարքարան:

● Դշ. 25 Յուն. — Կէսօրէ ետք, Անկլիքան Գեր. Եպս.ը կրկին այցելեց Պատրիարքարան, ներկայացնելու համար Rev. Dr. Norman Goodallը, World Council of Churchesէն:

● Ուր. 27 Յուն. — Կէսօրէ ետք, Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Վազգէն Արք. Գրգորբեանի և Տիար Կարպիս Հինդեանի, ներկայ գտնուեցաւ Անկլիքան Եպիսկոպոսարանի մէջ, ի պատիւ Dr. Norman Goodallի տրուած ընդունելութեան:

Ս. ԾՆՆԳԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ըստ սովորութեան, Երուսաղէմի մէջ, Ս. Իննդեան ձրագայոյցի արարողութիւնները կատարուեցան Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ: Ս. Գերեզմանի տաճանին մէջ պաշտուած երեկոյեան ժամերգութեան և ձրագայոյցի արարողութեան էր Ետք, Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեան մատուցեց Ս. Պատարագը Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ: Ապա, Գեր. Տ. Սուրէն Սրբազան նախագահեց Ս. Իննդեան նախատեսակին, որմէ ետք Ս. Գերեզմանին շուրջանակի դարձմամբ և «Թորնուրդ մեծ» շարականի երգեցողութեամբ թափօրը ուղղուեցաւ զէպի մեր Տեսչարանը, ուր կարդացուեցաւ Ս. Իննդեան Աւետարան ու երգուեցաւ «Փառք ի բարձունս»:

Իսկ Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 4ին, Ս. Յակոբեանց Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ գիշերային և ապա առաւօտեան ժամերգութիւն: Իսկ հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Աւագ Թեղանին վրայ մատուցեց, ըստ սովորութեան, Ս. Հրեշտակապետաց վանքի Տեսուչը՝ Հոգ. Տ. Վարուժան Վրդ. Դապարանեան: Քարոզեց Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեան, «Ինչի որդի և կոչեցի անուն նորա Յիսուս» ընտարանով: Ս. Պատարագի ընթացքին, բազմաթիւ հաւատացեալներ հաղորդուեցան: Ապա, Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան նախագահեց «Ջրօրնեաց» արտադրու կարգին:

Ի բացակայութեան ժառանգաւոր Սաներու, թէ երէկ և թէ այսօր երգեցողութիւնները կատարուեցան տեղացի աղայիներու կողմէ:

ՊԱՇՏՈՆՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒՄ

Ս. Աթոռոյ Տնօրէն Ժողովը, զնահատելով Ամմանի և շրջակայից Հոգաւոր Հովիւ, Հոգեւոր՝ Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուէլեանի տասնամեայ գործունէութիւնը, զինք նշանակեց Ս. Յարութեան Տաճարի տեսուչ:

Իսկ Հոգ. Տ. Վազգէն Արք. Գրգորբեան, որ առժամաբար կը վարէր վանուցս աւագ Թարգմանի պաշտօնը նշանակուեցաւ Ամմանի և շրջակայից Հոգեւոր Հովիւ:

Հոգ. Տ. Հայկապետ Վրդ. Պայրամեան, որ լրիւ վեց տարիներ վարած է Ս. Յարութեան Տաճարի տեսչութեան պատասխանատու պաշտօնը, կանչուեցաւ վանուցս աւագ-Թարգմանութեան պաշտօնին:

Այս առիթով մեր յարգելի ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնենք վրէպ մը. Տնօրէն Ժողովոյ նորընտիր կազմին վերընտրեալ անդամներէն մին է Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան, որուն անունը միւս ժողովականներու կարգին մտցած էինք յիշել Սիոնի մեր անցեալ ամսըան թիւին մէջ:

Սիոն, անգամ մը եւս, յանուն Ս. Աթոռոյ Գեր. Տեղապահ Սրբազան Հօր, կուգայ շնորհաւորել այն Գերաշնորհ և Հոգեւորաց պաշտօնականները, մաղթելով անոնց կարողութիւն՝ հասնելու համար Ս. Աթոռոյ պատասխանատու և կարեւոր ծառայութեան և շարունակելու համար իրենց Աստուածաճոյ գործը ի փառս Հայց. Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՒԵԼԵԱՆԸ

ԵՒ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԻՐ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԿԵՍ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈՒԱՐԻ ՀԱՆԳՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

(ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ 42րդ ԸՆԴԷՀ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ)

Յօրեկնական տարի

1956 տարին հոգեկան համատարած գոհունակութեան, ցնծութեան ու հպարտութեան թուական մը պիտի ըլլայ Հ. Բ. Ը. Միութեան քաղմահագար անդամներուն, բարեկամներուն եւ կրնամ ըսել՝ ամբողջ հայ ժողովուրդին համար:

1956 Ապրիլ 15ին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը լրացնէ իր գոյութեան յիսնամեակը եւ անոր Ոսկի Յօրեկեանը՝ այդ թուականէն սկսեալ ամբողջ տարւան ընթացքին՝ պիտի տօնախմբուի աշխարհի ամէն կողմերը, մինչեւ այն հեռուոր անկիւնները ուր մեր կազմակերպութիւնը ափ մը անդամներ ունի եւ կամ ուր հայ սիրտերուն բարախումը անհաղորդ չի մնար մեր ազգային կեանքին:

Պատմական թուական մը կ'ողջունենք ուրեմն յառաջիկայ Ապրիլ 15ին կը հասնին նշանակալից հանգրուանի մը, որ բարձունք մըն է. եւ որուն կատարէն երբ ղէպի եւս դարձած մեր կարած ճամբան պիտի չափենք. մեր աչքերը պիտի սեւեռենք նաեւ, մանաւանդ, մեր առջեւ քաջուող հորիզոնին՝ ղէպի ուր կը քալենք:

Յետադարձ ակնարկ մը այս օրհնեալ Միութեան ծագումին, աճումին ու հայ կեանքին մէջ կատարած դերին վրայ՝ խորհրդածութիւններու ամբողջ աշխարհ մը կը քանայ մեր առջեւ: Հրաշքի մը համագործակցութեամբ, անոր գոյութիւնը, յարատեւ գորացումը, ծաւալումը, ու միանգամայն մեր ժողովուրդը հարուածող աղէտներուն, դաժան կարօտութեանց ղէպ անոր անգեհր ու անխոնջ պայքարը, յիսուն տարի անգաղար: Պատական կեանք ունեցող ազգերը միայն կրնան Հ. Բ. Ը. Միութեան նման հաստատութիւններ հիմնել, օրէնքի ուժով, կամ կրնան նման կազմակերպութիւններ մէջանող ընդլ մեծ ժողովուրդները, իրենց աւելորդէն տալով: Բաւի որ իրենց բազարակիրք կեանքի յատուկ համայնական պէտքերը կը հոգացունին իրենց կառավարութիւններուն կողմէ:

Հայուն հոգեկան անխորհակելի զօրութիւնը

Բռնաւոր լուծի մը տակ դարերով տառապեցանք, կողոպտուելով, հարստահարուելով ու շարժուելով, քայքայեցողական ոյժ մը կանգուն պահեց մեզ: Այդ ոյժը մեր հոգեկան անպարտելի զօրութիւնն էր, ինքնուրոյն ժողովուրդ մը, ազգերու խառնարանին մէջ՝

մեր անցեալով մեր արժէքով մեր բարոյական բարձր ստորոգելներով առանձին ազգ մը ըլլալու մեր խորաբանա գիտակցութիւնը: Ամէն հայու մէջ այդ զիտակցութեան անշէջ լոյսը, իր ազգային եսին մոլեգին փարումը, մեր փրկութեան միակ լատան է եղած եւ մեզի կատարել տուած է զորձեր, որոնք մերինին նման փոքր ժողովուրդի մը համար անհնար պիտի թուէին:

Հոգեկան այս փրկարար լոյսը, որ մեր պատմութեան հին դարերէն սկսեալ անհաճախմային պահերու մէջ միշտ ուժգին թափով մը շողացած է ընտրեալ հայորդիներու վրայ, եւ անոնցմէ մեծանուն արքաներ, Սուրբ Հայրապետներ, մշակոյթի ռահմիւրդներ եւ ազատագրութեան հերոսներ հանգերծած է մեզի, մեր օրերուն անգամ մը եւս իր ամբողջ շարափով ողորդեց եզական անձնաւորութիւն մը, որպէսզի իր օրհասական մարառումներուն մէջ այս ազգը անշոյս եւ անապաւէն չլուի:

Կարելի չէ տարտուտել թէ Միւնայի անապատին մէջ Խորայլի որդիները առաջնորդող լուսնդէն սիւնին նման՝ ճառագայթներու անտեսանելի խումբ մըն ալ մեր ուղեցոյցն է եղած եւ անոր շնորհիւ է որ թաւաղլոր չենք անհետացած մեր ճամբուն վրայ քաջուող խաւարակուռ անդունդներուն մէջ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան ասելովումին հրաւեր

Առանց այս համագումրին, այսինքն առանց ողբերկն այդ լոյսին ազգումին հաւատալու, ինչպէս կարելի է քաջարեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ծագումը օտար հողի վրայ, մեր ազգային կեանքին տրտում ու վհատ մէկ պահուն, ազնուապետական կենցաղով անձնաւորութեան մը կողմէ, որ իր ժողովուրդին լիզուան անգամ չէր խօսեր: Մեզի համար ալ ճիշդ չէ՝ ուրեմն Մարգարէին խօսքը երբ կ'ըսէ՝ «Եւ յեզիստուէ կոչեցի զօրդի իմ»:

Հայութեան այդ ընտրեալ որդին, Մեծն Պօղոս Նուպար, 1906 Ապրիլ 15ին, Նեղոսի ափին վրայ մարմին տուաւ իր հանճարեղ յղացումին որով իր միտքը ապահովաբար գրաւուած էր տարիներէ ի վեր, եւ զոր երկար խոհումներով հասցուցած էր, անոր դերը, ամբողջութեամբ ու ապագան պայծառօրէն նախապատկերելով իր ներաշխարհին մէջ: Եւ երբ իր աննման զորձակցիներուն հետ հանդիսաւորապէս ստորադրեց Հ. Բ. Ը. Միութեան ծննդեան վկայա-

գիրք, հայ կեանքին պարզեցեց զօրաւոր, փրկարար հաստատութիւն մը որուն կարօտէն կը տառապէինք։

Միութիւն՝ բոլոր բարի կամքի տէր ազգակիցներու, միութիւն անոնց այլաթիւական զգացումներուն, ճիգերուն ու զոհաբերութեանց՝ իրենց ժողովուրդին ցաւերը դարձանելու, անոր նիւթական ու մատաւրական վերելքին ծառայելու վեհագոյն նպատակին համար։ Այսպիսի ծրագիր մը, որ անկարելի երազներու չէր ձգտեր եւ վերացական տեսութիւններու մէջ չէր մոլորեր, ուժեղ կերպով պիտի խօսէր ամէն հայու հոգիին։ Եւ յիսուն տարուան պատմութիւն մը ահա՝ կ'ապացուցանէ թէ ո՞րքան իմաստուն եւ յստակատես եղած են Հ. Բ. Ը. Միութեան միշտ օրհնեալ Հիմնադիրն ու իր առաջին գործակիցները։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ազգին մեծագոյն կազմակերպութիւնը դարձաւ իր հիմնարկութեան առաջին օրերէն սկսեալ։ յայտ, ապահովութեան, փաստաթղթերի խորհրդի մը եղաւ, եւ անխտիր անոր շուրջ համախմբուեցան ամէն ղառակարգի հայեր, մեծատուն, առեւտրական, աշխատուոր, այր, կին եւ երիտասարդ։ Ճշմարիտ ազգային միութիւն մը՝ որուն միշտ բաղձացեր էինք՝ հրաշքի մը պէս կ'իրագործուէր ահա։

Երբեմնային շատակ մեր Հիմնադիրը ինք տուաւ նաեւ առատածեռութեան ազգանշանն ու առաջին օրհնակը, եւ յիսուն տարի շարունակ ու մինչեւ այսօր ազգին սիրով վառուած հոգիներ, Միութիւնը զօրացուցին իրենց մեծագումար նուիրատուութիւններով կամ նոյնքան թանկագին իրենց ճակտին համեստ վաստակով։ Տուին ամէնքն ալ եւ կուտան դեռ, որովհետեւ անոնք եւ կը տեսնեն թէ Միութիւնը իր առածը կը վերագործնէ ազգին, անոր ցաւերուն սպեղանի եւ անոր հոգեկան կարիքներուն դարման հայթայթելով։

Արագ ակնաւիզ մը Հ. Բ. Ը. Միութեան փրկարար գործին վրայ

Այսպէս յիսուն տարի շարունակ զօրացաւ ու ծաւալեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, առանց ամենափոքր ընկիւղում մը ունենալու, հայ ժողովուրդին զուրգօրանքովը շրջապատուած, շնորհիւ երախտաշատ վաստակաւորներու եւ գործիչներու անգնահատելի ջանքերուն, որոնց անունները յիշել շատ երկար պիտի բլլայ հոս եւ որոնց անշուշտ մեր յարգանքի սրտագին տուրքը պիտի մատուցանենք Յոբելեանի հանդիսութեանց առնել։

Ինչ ըրաւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը այս յիսուն տարուան ընթացքին։ Շատ երկար պիտի բլլար իր ծառայութեանց թուումը կատարելի, Համառօտ եւ թերի ակնարկ մը իսկ ցոյց կուտայ թէ ի՞նչ նախախնամական զեր մը կատարած է ան հայ կեանքին մէջ, իր հիմնարկութեան վաղորդայնին իսկ, ան իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց մեր բնագաւառի հեռաւոր անկիւններուն վրայ, թշուառութեան մատնուած երկրագործ համայնքներու օգնութեան հասաւ, անոնց համար կը թարաւաններ հաստատեց եւ աշխատեցաւ արտագաղթի շարժումը կասեցնել, նոյնպէս այդ շրջանին է որ նովկասի աղէտեալներուն եղբայրա-

կան ձեռք կարկառեց, յետոյ, Ատանայի ջարդին զոհերուն մեծագոյն հոգածութիւնը ինք ստանձնեց։ Մեծ նշանակիչ բազմահազար խլեակներուն ամենագորաւոր ապաւէնը ինք եղաւ, իր որդանոցներով, այրիանոցներով, արհեստանոցներով եւ խնամատարական բազմապիսի կայաններով։ Ապա, Հայաստանի մէջ մայրանոց, ակնարժեքաւոր, կատարարութեան հաստատեց, Նուպարաշէնի ձեռնարկը ծրագրեց եւ յաջողաց, ու միանգամայն, 1932էն սկսեալ, զաղութայնութեան մէջ սկսաւ կրթական գործունէութեան մը որ հետզհետէ ընդարձակուեցաւ եւ հասաւ այսօրուան փայլուն, նախանձելի վիճակին։ Գիտէր թէ հայրենագործի պատմական նշանակութիւն ունեցող մեծ գործին մէջ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ի՞նչ վճռական զեր մը կատարեց, ձեռք ծանօթ է նաեւ թէ վերջին պատերազմի առնել իր կատարած բառորդ արդիւն է կէս միլիոն տուրքի հաւգանակութեանց արդիւնքով ի՞նչ ճակատկան օգնութիւն հասցուց լիբանանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի զաղութներուն, եւ ապա՝ կուրդի զաղարոււմէն վերջ՝ նաեւ Եւրոպայի բոլոր երկիրները զանուագ մեր կարօտեալներուն։ Դեռ թարմ է իր վերջին ձեռնարկը՝ դարոցաշինութեան ծրագիրը։ Մերժաւոր Արեւելքի մէջ ճիշդ 100 հաա խարխուլ, անքնակելի վարժարաններ կանոնաւոր կերպով նորոգուեցան եւ 10 հաա ալ ի նորոյ շինուեցան։

Այս շատ հարեւանցի թուումով կարելի չէ տարտամ գողալար մը իսկ կազմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կատարած գործին մեծութեան վրայ։ Ան ազգին համար մինչեւ այսօր տաւր միլիոն տուրքէ աւելի զուժար ծախսած է եւ կը խորհիմ թէ այս թուանշանը բաւական իմաստովից է ինչինին։

Յայտարարութեանս այս մասը եզրակացնելու համար, բաւական կը նկատեմ ըսել թէ ամէն անգամ որ մեր ազգային կեանքը ցնցումի մը ենթարկուած է աղէտի մը կամ զճախտութեան մը հետեւանքով, կամ ամէն անգամ որ մեր ժողովուրդը՝ գաղթաշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը՝ կենսական կարօտութեան մը առեւեց գտնուած է, Բարեգործականը պատրաստ եղած է անհրաժեշտ օգնութիւնը փութացնելու։ Ասոր իրենց վերջին ապացոյց յիշեմ Պահեստինի պատերազմին պատճառով ծանր կացութեան մը մատնուած Եւրոստղէմի մեր վանքին եւ հոն ապաստանած գաղթականներուն Միութեանս կողմէ ընծայուած աջակցութիւնը՝ որ 90,000 տուրքի կը յանգի, բացի դեղորայքի, փոշի կաթի եւ հագուստեղէնի հայթայթումներէն։

Պատկերը զօր ուրուագծեցի, կը վերաբերի Հ. Բ. Ը. Միութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութեան։ — Ի՞նչ կենսական նպատակներու պիտի սեւեռներ մեր ուշադրութիւնը անմիջական ապագային, այսօրին վաղը։ Միութեան Յոբելեանը ոչ թէ միայն ճառերով ու ծափերով պանծացնելու, այլ զայն նոր իրագործումներու մեկնակէտ մը ընելու համար։

Մեր կրթական գործը նոյն թափով պիտի շարունակենք անշուշտ։ Ունինք 3 սեպտական երկրորդական վարժարաններ, 5 նախակրթարաններ, կարեւոր գումարներով կ'աջակցինք ազգին 3 դպրեվանդներուն, կ'օգնենք 100է աւելի կարօտ շարժողներու եւ

կանոնաւոր կրթաթոշակներ կը յատկացնենք 130 ի չափ համալսարանական արհեստագիտական եւ երկրորդական ուսմանց հետեւող սաններու: Ազգային դաստիարակութեան գործին ուրիշ ձեւերով ալ կը սատարենք, բայց չեմ ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել: Երթական այս մեծ ձեռնարկները մեր հոգածութեան առարկան պիտի մնան:

Պիտի շարունակենք նաեւ մեր խնամատարական գործը, այսինքն մեր դարմանատուններով ու զանազան կարգի նպաստներով օգնութեան պիտի հասնինք մեր կարօտ ազգակիցներուն:

Կրթական եւ խնամատարական այս զոյգ նպատակներուն համար տարեկան 325,000 — 850,000 տուր կը ծախսենք եւ այս յատկացումները պիտի չնուազեցնենք:

Մշակութային նոր ձեռնարկներու ծրագիր

Յօրեւանի յիշատակելի եղելութեան առթիւ, Կեդր. վարչութիւնը մշակած է նոր ծրագիրներ ու նախատեսած է զանոնք իրագործելու միջոցը: Մեր ուշադրութիւնը պիտի սեւեռենք հայ մշակոյթին եւ Ամերիկայի մէջ նոր սերունդին հայապահպանման գործին վրայ:

Մեր մշակոյթին ամենագորտոր ազգակը եւ անոր հարազատ հայելին մեր գրականութիւնն է: Դժբախտաբար, զաղթաշխարհի մէջ հայ գրականութիւնը իր հոգեվարքի ժամերը կ'ապրի: Անոր զանազան ճակատներուն մէջ, — բանաստեղծութիւն, վիպագրութիւն, թատերգութիւն, պատմագրութիւն, քառյակներ, եւ այլն —, շատ բիշ են մեծարժէք գործերն ու տաղանդաւոր գործիչները: Արդ, գրականութիւնը բառին իսկական իմաստով մեր հոգեկան սնունդն է. առանց անոր, ազգային զգացում, մեր ժողովուրդին անցեալ ու ներկայ կեանքին ծանաչում, մեր դարաւոր աւանդութեանց հաւատարմութիւն եւ մանաւանդ ցեղային հպարտութիւն՝ գոյութիւն չեն կրնար ունենալ: Եւ երբ ժողովուրդ մը այս ամէնը չունի, այլապէս ինչ եւ օտարացումի վտանգին պատրաստ զօժ մըն է: Խօսքս անշուշտ զաղթաշխարհի մասին է միայն, որուն ազգային ինքնութեան պահպանումը Հ. Բ. Ը. Միութեան մեծագոյն մտահոգութիւնը կը կազմէ:

Որոշած ենք ուրեմն հայ գրականութիւնը, եւ անոր հետ նաեւ հայ արուեստը՝ իր բոլոր ճիւղերով՝ քաջալերել, արժէքաւոր գործեր հրատարակելով ու անոնց հեղինակները վարձատրելով:

Որոշած ենք հայ մտքի առաջնորդներ պատրաստել, ակնեւեւ տաղանդի մը պայացոյցները տուող երիտասարդներու դիւրութիւններ ընծայելով որպէս զի եւրոպական մեծ համալսարաններու մէջ իրենց մասնագիտութիւնը կատարելագործեն:

Որոշած ենք դարձեալ եւրոպական համալսարաններու մէջ ընտիր ուսուցիչներու խումբ մը պատրաստել մեր երկրորդական վարժարաններուն համար:

Ինչպէս զիտէք, երկու տարի առաջ ծրագիր մը մշակած էինք օգնութիւն ընծայելու հայ մտքին ու դաստիարակութեան վաղեմի մշակներուն որոնք կարօտութեան մատնուած են: Այդ ծրագիրը եւս պիտի գործադրենք:

Տարիներէ ի վեր արդար զանգատներ կը լսուին թէ ամերիկացի զաղութը Բարեկրօնական լրուած կալուածն է, կամ աւելի ճիշդը՝ անոր շահագործման դաշտը. ամերիկահայութիւնը Միութեան արտասահմանի ձեռնարկներուն համար կուտայ առատօրէն, կ'ըսեն, բայց իր իսկ ամենակենսական մէկ պէտքը ուշադրութեան առարկայ չէ եղած բնաւ: Այդ պէտքը նոր սերունդը հայ պահելու հարցն է, անյուշելի ըլլալու աստիճան դժուարին հարց մը՝ այս բարեկեցիկ, հին զաղութին մէջ. ուր մեծ երկրի մը ազատ քաղաքացիներն ենք եւ մեր գործի յարաբերութիւններով, մեր անհատական ու ընկերային կեանքով այնքան զօրաւոր կերպով կը կրենք մեր միջավայրին ազդեցութիւնը:

Անոր հետ մէկտեղ, կ'ընդունիմ թէ ազգային ինքնագիտակցութեան լոյսը, որուն վրայ բիշ մը ծանրացայ Ճառիս սկիզբը չէ չիւած մեր զաղութին մէջ. Թերեւս իր վերջին ուժգին թափով է որ ան կը շողայ այս քանի մը տարիներուն, վերահաս վտանգին ազդարարութիւնը տալով մեզի: Ինքնապահպանումի հզօր բնազդով միայն կարելի է քացատրել եկեղեցաշինութեան մեծ եռանդը որ կը տեսնուի քաղմաթիւ քաղաքներու մէջ. կը շատնայ նաեւ թիւը ազգային կեդրոններու, ախումբներու, գիտակից ծնողներ իրենց զաւակները ներկայանալու հարցով: Կ'ուզեմք որ անոնք կը օգտին մանաւանդ Հայ Եկեղեցին ծանշալու ու սիրելու ունինք նաեւ հայերէնի դասընթացները: Մեր ինքնութիւնը չկորսնցնելու նախանձախնդրութեամբ միայն կը քացատրուի, դարձեալ. կորովի երիտասարդներու կողմէ սկսուած այն շարժումը որուն նպատակն է Հարվարտ համալսարանին մէջ հայագիտական դասընթացք մը հաստատել՝ մեր մշակութային արժէքները ծանցնելու համար օտարներուն եւ մանաւանդ այս երկրին մէջ մեր նորահաս սերունդին, այսինքն անոր մտաւորական հատուածին:

Կեդր. վարչութիւնը, Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովին հետ համախորհուրդ, բաւական զբաղմունքներ ունենալով ծրագիր մը մշակած է Ամերիկայի մէջ տեղեկացի դաստիարակութեան գործին եւ հայապահպանման աշխատանքներուն սատարելու համար: Այդ ծրագրին զիտուոր գիծերը հետեւեալներն են. —

1. — Գաղութին հայ դպրոցներուն եւ հայերէնի դասընթացներուն համար նպատակադրման դասակարգի պատրաստել եւ հրատարակել:

2. — Կիրականացնել դպրոցներուն համար պատրաստել դասագիրքեր եւ այլ գրուիչ հրատարակութիւններ, Հայ ազգին ու եկեղեցիին մասին մեր մանուկներուն տարրական բայց ապաւորիչ ծանօթութիւններ տալու նպատակով:

3. — Նիւթական աջակցութիւն ընծայել այն պատանիներուն որոնք կը փափարին ազգային երկրորդական վարժարանի մը մէջ հայեցի դաստիարակութիւն ստանալ:

4. — Նոյն աջակցութիւնը ընծայել հայ դպրոցներուն եւ դասընթացներուն, որպէսզի մեր մայրենի լեզուն, պատմութիւնը եւ անոնց յարակից նիւթեր աւելի խնամքով ու արդիւնաւորութեամբ աւանդուին մեր մանուկներուն:

5. — Անգլիերեն լեզուով պատրաստելի եւ հրատարակելի գիրքեր՝ մեր պատմութեան, գրականութեան, արուեստներուն, մէկ խօսքով մեր մշակոյթին մասին, մեր ազգային արժէքները ճանաչելու համար մեր անգլիախօս հասարակութեան:

Կէս միլիոն Տալարի հանգանակութիւն

Մշակութային եւ հայագիտական այս ընդարձակ ծրագիրը, արտասահմանի թէ Ամերիկայի մէջ, զոր ներկայացուցի շատ ամփոփ կերպով, մեծածախս բայց հրաւայական պահանջ մըն է զոր պէտք է զլուխ հանենք:

Երբ համազգային նշանակութիւն ունեցող ձեռնարկի մը անհրաժեշտութեան համոզուած է, Բարեգործականը չէ վարանած գործի մեռնարկելու, ապաւինելով մեր ժողովուրդին ազգասիրութեան եւ զոհողութեան ոգիին: Այդ ոգիին շնորհիւ է որ կառուցուած է Նուպարաշէնը, փառաւոր իրականութիւն մը եղած է Ներգաղթը, կատարեալ յաջողութեամբ պատկուած է Գարոցաշինութեան գործը, ինչպէս նաեւ եղբայրական օգնութեան ընդարձակ ձեռնարկը վերջին պատերազմի աղէտեղներուն ու կարօտեղներուն:

Այս բոլոր մեծ իրագործումներուն մէջ կայ մեր ժողովուրդին աշխատանքը վաստակը, կամաւոր պատարագը, այսինքն անոր սիրտը, որովհետեւ առնոր ամէնքն ալ կարելի եղած է զլուխ հանել խոշոր հանգանակութիւններով:

Հանգանակութիւն մը պիտի կատարենք նաեւ մեր մշակութային եւ հայագիտական այս նոր ծրագրին համար, ու նպատակակէտ որոշած ենք 500,000 տոլար: Բարեգործականի յիսուն տարիներէն իւրարանջիւրը 40,000ական տոլարով ողջունել ու պատուել խորհրդանշական իմաստ մը պիտի առնէ, առանց մեծ պահանջկատութեան: Հանգանակութիւնը պիտի բլլայ համազգային, այսինքն պիտի կատարուի ամէն երկիրներու մէջ, բայց հատկապի է թէ անոր ծանրութեան կեդրոնը Ամերիկան պիտի բլլայ դարձեալ:

Բացատրեցի արդէն թէ ինչ կենսական ու վեց նպատակներու համար պիտի գործածենք այս գումարը եւ չեմ ուզեր կրկնութիւններ ընել: Կը կործնեմ թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ոսկի Յօրեղանքը չէինք կրնար աւելի վայելուչ կերպով տօնել. մեր անմահանուն Հիմնադիրին, Մեծն Օղոս Նուպարի եւ իր գործակիցներուն յիշատակը չէինք կրնար խանդաղատանքով յարգել ու պանծացնել, բան ցոյց տալ թէ կը քալենք իրենց գծած ճամբէն, կ'աշխատինք մեր սիրելի ազգին միշտ աւելի վերելքին:

Ամերիկայի մէջ կատարուելի հանգանակութեան նախապատրաստական աշխատանքին մէկ մասը լրացուցած ենք արդէն, նշանակած ենք հանգանակիչ կեդր. Յանձնախումբը եւ հանգանակութեան վարիչը: Այս յայտարարութենէս վերջ գործի պիտի սկսին նաեւ արտասահմանի մեր մարմինները:

Անդամագրական աւելում

Բարեգործականի ոգիին տարածումը զօրաւոր ազդակ մըն է՝ մեր ազգային կեանքին մէջ աւելի միութիւն, համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծելու: Մեր ժողովուրդին ճակատագրին հետ կապ ունեցող կենսական խնդիրներու մէջ, սուր՝ անհաշտ տարակարծութիւնները ու անոնց հետեւանք եղող հակընդդէմ, կոտորակուած գործունէութիւնները ուժեղու աւնպատակ վատնում, հիւժում են մեզի համար: Ամէն ողջամիտ հայ դիւրաւ կրնայ խորհրդածել Հ. Բ. Ը. Միութեան կատարած գործին նշանակութեան վրայ եւ ըստ այնմ որոշել իր դիրքը, այսինքն իր ջանքերն ու զոհողութիւնները միացնել ազգային այս մեծ կազմակերպութեան աշխատանքին, կամ հեռու մնալ անկէ:

Յօրեղանակ տարուան ընթացքին հետեւաբար, անդամագրական արշաւ մը պիտի կատարենք ամէն երկիրներու մէջ, որպէսզի Բարեգործականին զաւղափառականը աւելի լայնօրէն ծառայի մեր ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ: Այս ձեռնարկին նպատակը նիւթական չէ բնաւ, այսինքն եկամուտներու յաւելումը, այլ գերազանցօրէն բարոյական. միասնական ջանքերը, իրերաճատկացողութիւնը եւ սիրով իր գործակցութիւնը հրաշքներ կրնան գործել մեր կեանքին մէջ եւ լրջօրէն պիտի աշխատինք այս ուղղութեամբ:

Անդամագրական այս արշաւին ծրագիրը պատրաստ է իր լայն գիծերուն մէջ եւ զայն ի մօտոյ պիտի հաղորդենք Միութեանս բոլոր մարմիններուն:

Ղերջացնելով, կը փափարիմ որ այս պատկառելի ժողովին յարգելի անդամներէն ամէն մէկը, ներկայ վայրկեանէն սկսեալ, ինքզինքը մեր զոյգ ձեռնարկներուն, հանգանակութեան եւ անդամագրական արշաւի բարոյիչը նկատէ եւ իր շրջանակին մէջ աշխատի անոնց լիակատար յաջողութեան համար:

Բացուած կը յայտարարեմ ուրեմն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ոսկի Յօրեղանքի տարին, 1956ի մուտքէն սկսեալ:

Այսօրուրէն բացուած կը յայտարարեմ նաեւ Յօրեղանքի Կէս Միլիոն Տոլարի Հանգանակութեան մեծ ձեռնարկը եւ Անդամագրական Արշաւը:

ՀԱՅԿԱԳԱՆ ԲԱՐԵԿՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ոսկի Յորեկանի պատմական նշանակութիւն ունեցող եղելութիւնը արժանաւոր շուքով տօնախմբելու համար Կեդր. վարչ. ժողովը անուանեց Յորեկանի Կեդր. Յանձնախումբ մը, ատենապետութեամբ Փոխ-Նախագահ Տիար Յարութիւն Յ. Թուրուքեանի:

Այս Յանձնախումբը իր յաջորդական նիստերուն մէջ նկատի ունեցաւ Յորեկանի առթիւ կատարուելիք կարգ մը ձեռնարկներ, ինչպէս նաեւ տօնակատարութեանց ընդհանուր ձեռնարկը մը՝ որոնք ապա վաւերացուեցան Կեդր. վարչ. ժողովի կողմէ: Յանձնախումբը խառն նիստ մը ունեցաւ նաեւ Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովին Յորեկանի Յանձնախումբին հետ, այս երկրին մէջ սարքուելիք հանդէսներուն կամ հաւաքոյթներուն մասին:

Նախատեսուած կարգադրութիւնները կ'ամփոփուին հետեւեւ կերպով.

1. Կէս միլիոն տոլարի հանգանակութիւն: (Այս մասին խօսուած է Նախագահին յարակից յայտարարութեան մէջ):
2. Անդամագրական ընդհանուր Արշաւ: (Նախագահը այս մասին եւս արտայայտուած է):
3. Յիսնամեակի առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան պատմութիւնն ու գործերը ներկայացող ամփոփ գրքոյկի մը հրատարակութիւն:
4. Մրցում մը հայ գրողներու և արուեստագէտներու միջև՝ իրենց ստեղծագործութեամբ ոգնկոչելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան յիսուն տարուան կեանքն ու կատարած ազգապահպանման գործերը: Մրցումին նիւթերը հետեւեւներն են.

- ա. — Քերթում մը, գրող բանաստեղծին լայն ներշնչումին համապատասխան երկարութեամբ:
- բ. — Թափառախաղ մը երեք արարով կամ մէկ ժամ տեսողութեամբ:
- գ. — Մեծշտակոն կօր մը, որպէս քայլերդ կամ մաղիքի քառերով միասին:
- դ. — Խորհրդանկար մը, յարմար ծաւալով և իւզաներկ:

Այս գործերը, որոնք պէտք է ճշմարիտ գեղարուեստական արժէք ներկայացնեն, պիտի քննուին իւրաքանչիւր ճիւղի յատուկ մասնագէտներէ կազմուած Յանձնախումբերու կողմէ և ընդունուած ամէն մէկ նիւթի համար պիտի տրուի մրցանակներ:

Ա. Մրցանակ՝ 500 Տոլար,

Բ. Մրցանակ՝ 300 Տոլար:

5. Կեդր. վարչ. ժողովը պիտի պատրաստէ Հ. Բ. Ը. Միութեան մեծանուն հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի յիշատակին նուիրուած վիմ մը, զոր պիտի յանձնէ իր երէց որդւոյն, Միութեան Բարերար Անդամ Զարեհ Պէյ Նուպարի, Նուպարեան ընտանիքին մէջ սերունդէ սերունդ պահուելու համար:

6. Յորեկանի առթիւ, Կեդր. վարչ. ժողովը Տիար Ա. Գարակէօղեանի պիտի տայ ոսկի վլաք մը, ի նշան երախտագիտութեան այն թանկագին ծառայութեանց համար զորս մասնուցած է Հ. Բ. Ը. Միութեան, իր երկարամեայ նախագահութեան շրջանին:

7. Յորեկանի հանդէսները պիտի կատարուին 1956ի ընթացքին, իւրաքանչիւր վայրի մէջ յարմար տեսնուած թուականին: Նախընտրելի է որ անոնք սկսին Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան տարեկարծին, Ապրիլ 15-ին, բայց եթէ կարգ մը տեղեր ստիպողական պատճառներ գոյութիւն ունենան, այդ թուականը կրնայ կանխուիլ:

8. Գահիրէն ըլլալով Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան վայրը, Կեդր. վարչութեան ֆիւմ բաղձանքն է որ եղիպտոսի Կեդր. Յանձնաժողովին կողմէ սարքուելիք հանդէսը կատարուի րո՛ւն տարեկարծին օրը, Ապրիլ 15-ին:

9. Աշխարհի ամէն կողմերը, ուր Հ. Բ. Ը. Միութեան մարմին մը գոյութիւն ունի, 1956 Ապրիլ 15ի Կիրակի օրը պատրագ պիտի մասնուցուի և հոգնհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Միութեան հանգուցեայ Հիմնադիրներուն, Բարերարներուն ու վաստակաւորներուն յիշատակին:

Ամէն վայրի մէջ, մեր Մասնաճիւղերը հոգ պիտի տանին որ Բարեկործանի անդամները այս արարողութեանց ներկայ ըլլան մեծ թիւով: Յետոյ, պատարագէն վերջ կամ ըստ յարմարութեան նոյն օրը կէս օրէ ետք, կարելի եղածին չափ մեծ բաղձութեամբ ուխտագնացութիւն մը պիտի կատարուի տեղական գերեզմանատունը կամ գերեզմանատուները, այցելելու համար հոն հանգչող մեր վաստակաւորներուն և անդամներուն շիրմները:

10. Իւրաքանչիւր վայրի մէջ Յորեկանի հանդէսներուն յայտագիրը տեղական մարմինները իրենք պիտի կազմեն: Յորեկանի Յանձնախումբին թելադրութիւնն է որ այս հանդէսներուն հրաւիրուին տեղական իշխանութիւններէն չորս անդամներու պաշտօնատարներ:

11. Բոլոր հանդէսներուն մէջ պիտի բաժնուին յիսնամեակի մետալներ կամ զարդակուճակներ, Պօղոս Փաշա Նուպարի նկարով, զորս

ԲԱՐԵՊԱՇՏԱԿԱՆ ՆՈՒՆԵՐՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ եւ օրհնութեամբ կ'առանազրեմք 1955 տարւոյ ընթացքին Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին եւ այլ Սրբավայրերու տուած հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները:

1. — Ազէշէրցի Այրի Տիկին Կիւլիանէ Ալեքսանեանը վեց հատ Սարկաւազի շապիկ կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին:

2. — Փարիզէն (Արֆորվիլ) Տիկին Ալիո Ճօնկուլտայեան Ս. Գլխադրին կը նուիրէ պարզ փուլերով բանուած ճերմակ արլասի վրայ սկիւնի ծածկոց մը, և ժառանգաւոր աշակերտներուն 30 հատ ներքնաշապիկ և 30 վերնաշապիկի կտոր:

3. — Պէշուքէն Ատանացի Տիկ. Զապէլ Մելքոնեանը Ս. Գլխադրին կը նուիրէ մէկ ճերմակ ինքնաձեռագործ ծածկոց մը, ձեռամբ Տիկ. Եղիսարեթ Մաքրինիստեանի:

4. — Հալէպէն Այնթապցի Օր. Էֆրօնիա Ալթունեանը Ս. Յակոբեանց Տաճարին կը նուիրէ մէկ կապոյտ յատուկով և վրան ճերմակ Միլանի ինքնաձեռագործ սկիւնի ծածկոց մը:

5. — Հալէպէն Կիւրինցի Օր. Մարի Վարդապետեանը մէկ ասեղնագործ մատի ծածկոց կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին:

6. — Երուսաղէմացի Տիկ. Վիքթորիա Պէտէվեան և որդին Դէորգ, մէկ ճերմակ

մետաքսեայ Աւետարանի բռնիչ կը նուիրեն Ս. Յակոբայ Տաճարին:

7. — Հալէպէն Այնթապցի Այրի Տիկին Սանդուխտ Գրքաւորեանը Ս. Յակոբայ Տաճարին կը նուիրէ ճերմակ-դեղին փուլերով կտոր սկիւնի ծածկոց մը:

8. — Հալէպէն Այնթապցի Տիկին Ուսանա Տէրվիշեանը Ս. Յակոբայ Տաճարին կը նուիրէ ճերմակ գրակալի ծածկոց մը:

9. — Տէտէաղաճէն Կարապետ Ժամակոչեանը արծաթէ լեզու մը կը նուիրէ Ս. Յակոբին, իր անխօս Վերոնիքա աղջկան համար, ձեռամբ Ռամելլա Խաչիկեանի:

10. — Հալէպէն Զէյթունցի Տիկ. Նուարդ Փաթանեան մէկ ցալլօն կապոյտ շղարշ կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին:

11. — Հալէպէն Զէյթունցի Տիկին Լուսարեք Պալճեան մէկ ցալլօն կապոյտ շղարշ կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին:

12. — Պրուսացի Մուսուլարեան Տիկին Մարի Շաշմեան ոսկի և մարգրիտ M (6 հատ) տառերով ապարանջան մը կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին Ս. Աստուածածնայ պատկերին:

13. — Պաղտատէն Վանեցի Յարութիւն Աթանասեան և Սիրվարդ Պաղտատեան զոյգ մը քորփուրայ կը նուիրեն Ս. Յակոբայ Տաճարին և Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցիին:

14. — Երուսաղէմէն, Տիկին Նազելի Ներսէսեանը մանրակազոյն ոսկի ծաղիկներով բանուած երկար քիւլ մը կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին:

15. — Պիթլիցի Այրի Տիկին Արաքսի Ալվանտեան երկու հատ Աւետարանի բռնիչ կը նուիրէ, մին Ս. Յակոբայ Տաճարին՝ իսկ միւսը Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցւոյ:

16. — Սպարթացի Տիկին Սիրանոյշ Սիմայեան մէկ ոսկի մատանի փոքր ամբիս քարով, կը նուիրէ Ս. Յակոբայ Տաճարին Ս. Աստուածածնայ պատկերին:

17. — Երուսաղէմէն Այնթապցի Տիկին Էլիզա Մէնէշեանը մէկ ճերմակ սեղանի ծածկոց կը նուիրէ Ս. Աստուածածնայ Տաճարի Աւագ Սեղանին:

18. — Երուսաղէմէն Օր. Հնազանդ Տէր Կարապետեանը Ս. Յակոբայ Տաճարին կը նուիրէ զոյգ մը հնդկական գործ պղնձէ զարդարուն ծաղկամաններ:

19. — Երուսաղէմացի Յակոբ Գրիգոր Մնացականեանը մէկ արծաթաման մեծ կանթեղ մը կը նուիրէ Ս. Յակոբին, իր աշխատութեան անդրանիկ վաստակին:

Լուսարարապէս

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Կեզր. Վարչ. Ժողովը պատրաստել տալով պիտի ուղարկէ իր չըջանակներուն:

12. Նիւ Եօքքի մէջ Զորեյեանի տօնակատարութիւնը պիտի տարբուի Ամերիկայի Կեզրեանական Յանձնաժողովին նախաձեռնութեամբ:

Ան տեղի պիտի ունենայ 1956 Յունիս 17-ին Միութեան Ամերիկայի Պատգամաւորական Ժողովին յաջորդ օրը. Կիրակի, Ուստորֆ Աթոբիա պանդոկին մէջ:

Երազրուած է ժամը 1-էն՝ 4:30 ժողովրդային հանդէս մը ունենայ՝ ազատ մուտքով, իսկ երեկոյին՝ ճաշկերոյթ:

Թէև Ամերիկայի բոլոր Մասնաճիւղերը Յօրհանի իրենց առանձին տօնախմբութիւնները պիտի ունենան, բայց հրահանգ պիտի տրուի որ անոնք պատգամաւորները զրկեն Նիւ Եօքքի հանգիստութեանց:

13. Նախագահ Տիար Ա. Մանուկեան պիտի աշխատի ներկայ գտնուիլ Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ սարքուելիք հանդէսներուն՝ մինչև աշուն, իսկ Սեպտեմբերին արտասահման շուրջ երեք ամիս տեւող ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ և այդ չըջանի զանազան մայրերուն մէջ կատարուող տօնախմբութեանց ևս ներկայ պիտի ըլլայ:

Հաշուեկշիռ Նպաստից

(1954 Յունուար 1 — 31 Դեկտեմբեր 1955)

Այսու կը հրատարակենք Նպաստից Հաշուեկշիռը 1954 Յունուար 1-էն 31 Դեկտեմբեր 1955 տարւոյ ի գիտութիւն նուիրատու մեծազնեից:

Այս առթիւ պարտք կը զգանք անգամ մը եւս յանուն Ս. Արոտոյս Միաբանութեան եւ վանաբնակ մեր ժողովուրդին խորին երախտագիտութիւն յայտնելու մեր բոլոր ազնիւ նուիրատուներուն, բայց մանաւանդ Հ. Բ. Բ. Միութեան եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մեր հարազատներուն, որոնք զիսցան միշտ դիմաւորել բարիքի գործը Հայու վայել զգացումով, մաղբելով բոլորին Ս. Յակոբեանց Արոտին օրհնութիւնը եւ աղօթելով որ Տէրը մէկի փոխարէն հազարապատիկ վարձահատոյց րլլայ իրենց աստ եւ ի հանդերձելումն:

Վարի Հաշուեկշիռէն յայտնի կ'ընենք թէ Ս. Արոտ զրկուած 57811.911 Յորդանանեան Տիւնարի գումարին շուրջ 32.000ր՝ ծախսուած է մեր կրթական եւ ժողովուրդի պէտքերուն ի հաշիւ: Իսկ մնացեալը Միաբանութեան սնունդի եւ Ս. Տեղեաց պահպանութեան համար: Այս Հաշուեկշիռին մէջ չեն մտած կարգ մը գումարներ գլխաւորաբար ժառոգ. Վարժ.ի սաներուն իբրեւ կրթաքրօականք:

ԿՈՒՏՔ. — Երեւանի Տնտեսական 1954

Տ. Յ. Ժիլս

Տ. Յ. Յիլս

Յունուար 16.	— Լորենցի Համայնքէն	152.400	
» 22.	— Տիկ. Լիպմանէն	76. —	
» »	— Սանդիկէլոյէն	157.320	
» »	— Պր. Մ. Հոբիկեանէ	33. —	
Փետրուար 10.	— » Կ. Պ. Էն	1889.080	
Մայիս 3.	— Լորենցի Համայնքէն	11.220	
Յուլիս 12.	— Հ. Բ. Բ. Միութեանէն	3590. —	
Սեպտ. 1.	— Պր. Յակոբ Տալոյանէ	2. —	
Հոկտ. 6.	— Ամ. Հայ. եկղ. երիտ. Կազմակերպութեանէն	61.400	
» 9.	— Հնդկահայ Համայնքէն	2990.590	
Նոյմ. 11.	— Արգարեան Կտակէն	997.500	
» 30.	— Հիւսիսային Ամերիկայէն	1140.790	
Դեկտ. 13.	— Ուսարբատունի Համայնքէն	56.850	
» 24.	— Հիւսիսային Ամերիկայէն	1516. —	
» 25.	— Վսեմ. Գ. Ս. Կիւլպէնկեանէն	497.500	
» 30.	— Հիւսիսային Ամերիկայէն	377. —	13568.650

Փոխադրելի

13568.650

Մ ՈՒՏՔ

Փոխադրեալ

Տ. Յ. Ֆիլո

Տ. Յ. Ֆիլո

13568.650

1955

Յունուար	12.	—	Հիւսիսային Ամերիկայէն	2268. —
»	22.	—	Եւրոպայէն	943.750
Մարտ	5.	—	Հիւսիսային Ամերիկայէն	4800. —
»	24.	—	»	3429. —
Ապրիլ	27.	—	Եւրոպայէն	52.920
»	28.	—	Գալիֆոռնիոյ թեմէն	354.610
Մայիս	8.	—	Հիւսիսային Ամերիկայէն	9024. —
Յունիս	27.	—	Պր. Պաղատար Ակիւնեանէ	9.350
Օգոստ.	31.	—	Հիւսիսային Ամերիկայէն	2821.875
Հոկտ.	19.	—	»	860.330
»	26.	—	»	758. —
Դեկտ.	10.	—	Վսեմ. Ն. Գ. Կիւլպէնկեանէն	209. —
»	26.	—	Պր. Յրք. Ակիւնեանէ	75. —
»	»	—	Նուարդ Բարբիկեանէ	35.198
»	30.	—	Հիւսիսային Ամերիկայէն	3276.750

28917.783

1954

Մայիս	19.	—	Վսեմ. Գ. Ս. Կիւլպէնկեանէ	(Մաս.ի նորոգք.)	498.750
Յունիս	8.	—	»	»	528.675
»	30.	—	»	(Պս. վնասուց)	698.250
Նոյմ.	11.	—	»	(Միաբ.)	384. —
Դեկտ.	25.	—	»	»	250. —
Նոյմ.	11.	—	»	(Պարեն.)	114.750
Դեկտ.	25.	—	»	(» եւ աղբ.)	250. —

1955

Դեկտ.	10.	—	»	Ն. Գ.	»	(Միաբ.)	210. —
»	»	—	»	»	»	(Պարեն.)	120. —

3054.425

1954

Յունիս	24.	—	»	Գ. Ս.	»	(Ժոնգ. վրժ.ին)	997.500
Մարտ	15.	—	Պր. Ա. Գ. Եազընեանէ	»	»	»	18.800
Յունիս	2.	—	Միջ. Եկզ. Օգն. Մարմնէն	»	»	»	300. —

1955

Յուն.	12.	—	Մարի Պալլօզ Ֆրնէն	»	»	472.500
»	»	—	Հիւս. Ամերիկայէն՝ կազանդչեֆ	»	»	37.800
Փետր.	2.	—	Պր. Ա. Գ. Եազընեանէ	»	»	18.900
Մարտ	7.	—	Ազանանեան Եղբայրներէ	(» սանի մը)	»	192. —
»	23.	—	Հիւս. Ամերիկայէն	(» 2 սաներու)	»	380. —
Ապրիլ	22.	—	Վսեմ. Գ. Ս. Կիւլպէնկեանէ	(» վրժ.ին)	»	997.500
Մայիս	4.	—	Հ. Բ. Ը. Միւրեմնէ	»	»	1900. —

Փոխադրելի

5315. —

45540.858

Մ Ո Ւ Տ Բ

		Փոխադրեալ	Տ. Յ. Ֆիլս	Տ. Յ. Ֆիլս
		(ժողով. վճ.ին)	5315. —	45540.858
»	8. —	Հիւս. Ամերիկայէն	752. —	
Հոկտ.	1. —	Միջ. եկդ. Օգն. Մարմնէն	100. —	
Նոյեմ.	16. —	Տիկ. վ. Անճեանէն	(» սանի մը)	156. —
Դեկտ.	1. —	» Ա. Միսիրեանէն	» » »	189.200
»	7. —	Պր. Ե. Պենլեանէն	(» 2 սաներու)	299.625
»	31. —	» Արամ Ճորճեանէն	(» սանի մը)	192.500
»	» —	» Յարութիւն Մուրաքեանէն	(» 2 սաներու)	300. —
				7304.325

Ժողով. եւ Ընծայարանի Տեսչութեան**1954**

Յունուար. — Օր. Ս. Տէր Ներսէսեանէն 76. —

1955

Ապրիլ. —	Դեր. Տէր Վարդան Սրբազանէն	37.800	
»	» Մամբէրէն »	37.800	
Հոկ.	» Շնորհի վարդապետէն	40.475	
»	» Տիրայր »	37.700	
»	» Պսակ »	100. —	
»	» Օշական »	37.900	
Արժ.	» Բաբգէն Քանանայէն	37.800	
Օգոստ.	— Կիւլլապի Կիւլպէնկեան Հիմնադրամէն	959.435	
»	Պր. Մարտիրոս Տէրտէրեանէն	37.625	1402.535

Երեսփոխ Տեսչութեան**1954**

Մայիս 3. —	Տիար Ներսէս Պ. Կիւլպէնկեանէն (Ս. Թ. վ.ին)	119.700
Դեկտ. 24. —	» » » » »	119.700

1955

Ապրիլ 27. —	» » » » »	120. —
Օգոստ. 5. —	» » » » »	179.550
		538.950

Ս. Թ. Վարժարանի Տեսչութեան**1954**

Յուն.	— Մր. Պըրքէն	66.665	
Փետր.	— Ունուալէն	241.370	
Մարտ.	— Պր. Տիգրան Գեորգեանէն	96.875	
Ապրիլ.	— Ունուալէն	241.350	
»	— Այնթապի Հայր. Միութենէն	40. —	
Մայիս.	— Մր. Պըրքէն	67.485	
Յունիս.	— Ունուալէն	241.378	
		995.123	54786.668

Փոխադրելի

Մ ՈՒՏՔ

	<i>Փոխադրեալ</i>	Տ. Յ. Ֆիլս	Տ. Յ. Ֆիլս
		995.123	54786.668
Յուլիս. — »		57.140	
Օգոստ. — Վ. Ա. Եղբայրակցութեան		364. —	
Սեպտ. — Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան		362. —	
» . — Մր. Պրքեհ		96. —	
Հոկտ. — Տիար Ն. Պ. Կիւլպէնկեան		120. —	

1955

Ապրիլ. — Ունեւայեհ	661.180	
Մայիս. — Մր. Պրքեհ	169.810	
Նոյեմ. — Ունեւայեհ	199.990	3025.243
	<u>Գումար</u>	<u>57811.911</u>

Ե Լ Ք

	Տ. Յ. Ֆիլս	Տ. Յ. Ֆիլս
Հիւանդաց դեղ եւ դարման		2197.035
Նպաստ Զանազանաց եւ Հաց Աղ. Բերդենեմի		1041.630
Պարենաւորման Յանձնախումբի Ծախսեր		
Նպաստ	2420.190	
Ալիւր	4395.800	
Սննդեղեհ	1676.245	
Զանազան	1952.895	
Ամսական	1192. —	11637.130

Նուիրակական եւ Պատգամաւորական նամբորդութիւնք
Տեղապահ Սրբազանի

Կ. Պոլիս	101.600	
Հնդկաստան	80.200	
Պէյրութ	71. —	
Եգիպտոս	87. —	
Պէյրութ	35. —	
Եւրոպա	720. —	
Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գաբիկեանի		
Ամերիկա	172.600	
Տ. Տ. Հայկազուն, Պարզեւ եւ Հայրիկ վարդապետաց		
Էջմիածին	800. —	2067.400
Ս. Յարութեան Տանարի ծախսեր		1980.450
Ս. Ծննդեան Վանուց ծախսեր		3026.140
Ս. Ասուածածնի Տանարի ծախսեր		537.290
Միաբանութեան զգեստի ծախուց		2531. —
» սնունդի »		9508.370
Վանական նորոգութիւնք		1083.041
	<u>Փոխադրելի</u>	<u>35609.486</u>

Ե Լ Բ	Տ. Յ. Ֆիլս	Տ. Յ. Ֆիլս
	Փոխադրեալ	35609.486
Վսեմ. Գ. Ս. Կիւլլէնկեանէ		
Մասենադարանի նորոգութեան	1027.425	
Պար. վնասուց	698.250	
Միաբանութեան	639.500	
Աղբասաց	125. —	
Վսեմ. Ն. Գ. Կիւլլէնկեանէ		
Միաբանութեան	206. —	2696.175
Ժոնգ. Վարժարան եւ Ընծայարանին		
Ամսական	1750.500	
Զգեսեղէն	1527.425	
Սնունդ	6456. —	
Զանազան	1647.390	11381.315
Ս. Քրդմ. Վարժարանին		
Ամսական	5101. —	
Զանազան	380.060	
Տանիքի նորոգութիւն	356.700	5837.810
Վանական այլ ծախուց		2287.125
	Գումար	57811.911

ԵԶԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՏԵՂԱՊԱՀ Ս. ՍԹՈՌՈՅՆ ԵՐՈՒՍԱԼԷՄԻ

تصدرها - بطريركية الارمن الارثوذكس المدير والمحرر المسؤول - صاحب النياحة هايكازون أبراهيميان
 تطبع في مطبعة دير الارمن - القدس العدد ١
 يناير ١٩٥٦

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.

Editor - Bishop Haigazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.

Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

1956-Ի «ՍԻՈՆ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ

Գեր. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսոյեան՝

Գեր. Տ. Սուրեն Եպս. Քէմհաճեան՝

Գեր. Տ. Նորայր Եպս. Պողարեան՝

Գեր. Տ. Հայկազուն Եպս. Աբրահամեան՝

Հոգ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան՝

Հոգ. Տ. Մաշտոց Վրդ. Բարխուսեան՝

Հոգ. Տ. Գէորգ Արդ. Նազարեան՝

Բար. Եովսէփ Արկ. Մամուր՝

Բար. Գրիգոր Արկ. Սահակեան՝

Միաբան Ռաֆայէլ Ճէնաղեան՝

Տիար Նորայր Արսէնեան՝

Տիար Թադէոս Թաղուորեան՝

Տիար Մուրատ Մանուկեան՝

Տիար Մովսէս Ժանոյեան՝

Տիար Թադէոս Մանուկեան՝

ՊԵՂՈՍԻ

Տիար Կարապետ Քաջախեան՝

ԼԱՌՈՒՄԻՆԻ

Արթ. Տ. Վարդան Քհնյ. Աւագեան՝

ՓԱՐԻՔԵՆ

Գեր. Տ. Սերոբէ Եպս. Մանուկեան՝

ԱՍՏԻՔԻԿԱՅԵՆ

Հոգ. Տ. Կրկերդ Վրդ. Գաբրիէլեան՝

Օր. Խանըմ Սարգիսեան (Ֆրէզնո)՝

ԱՆՏՐԱՅԻԿԱՅԵՆ

Գեր. Տ. Ասողիկ Մ. Վրդ. Ղազարեան՝

Տիար Գէորգ Ներսոյեանին (Հալէպ)՝

Տիար Գ. Տանձիկեանին (Պէյրութ)՝

Պողարեան Գրատան (Հալէպ)՝

Տիար Հարօլա Աղամեանին (Տօրքէսթըր)՝

Տիար Հայկ Օհանէսեանին (Գահրէ)՝

Տիար Անուշաւան Սիմոնեանին (Պէյրութ)՝

Տիար Անդրանիկ Մանուկեանին (Պաղատա)՝

Արթ. Տ. Գ. Քհնյ. Գերմանիկեանին (Հալէպ)՝

Տիար Մովսէս Խաչիկեանին (Նիւ Ճըրզի)՝

Տիար Գրիգոր Նազարեանին (Թէհրան)՝

Կարտինալ Էօմէն Թիսսէրանին (Հոմ)՝

Տիար Վահան Ստեփանեանին (Կալկաթա)՝

Տիար Մարգար Հէքիմպաշեանին (Պոլիս)՝

Տիրացու Նուպար Շապճեանին (Պոլիս)՝

Արթ. Տ. Վարդան Քհնյ. Ասատուրեանին
(Նիւ Ճըրզի)՝

Տիար Ղազարոս Գարակէօղեանին (Պոլիս)՝

Տիար Նշան Առաքիլեանին (Աղեքսանդրիա)՝

Տիար Միհրան Գալպիեանին (Լոնտոն)՝

Տիար Թադէոս Ժանոյեանին (Տիբրոյթ)՝

Տիար Սարգիս Մանուկեանին (Վիննա)՝

Տիար Թադէոս Քաջախեանին (Նիւ Եորք)՝

Տիար Տիգրան Պաղգալեանին (Նիւ Եորք)՝

Տիար Մ. Եովհաննէսեանին (Մօնթէվիտէօ)՝

Տիար Արշակ Սարգիսեանին (Ֆրէզնո)՝

Տիար Միսիթար Գաբրիէլեանին (Նիւ Եորք)՝

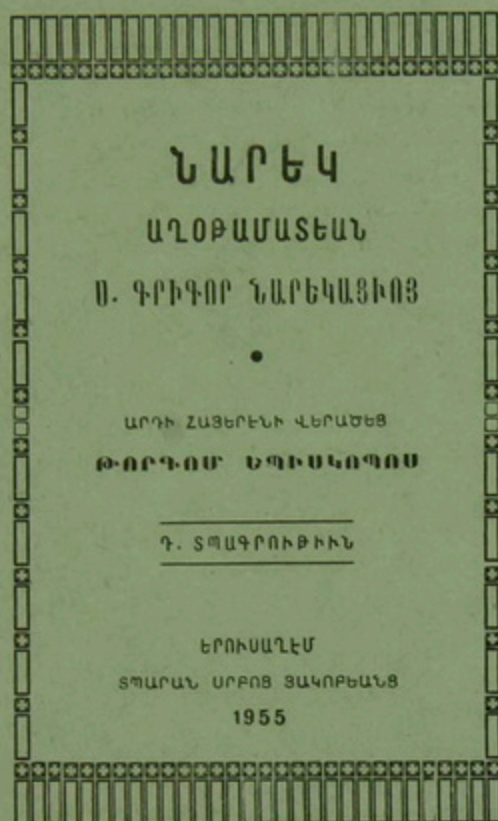
Տիար Մեթոդի Պաճաքեանին (Նիւ Եորք)՝

Ֆրէզնոյի Հանրային Մատենադարանին՝

» Ս. Երրորդ. Եկդ. Մատենադարանին՝

Տիար Մ. Գաբրիէլեանին (Սան Ֆրանչիսկօ)՝

Տիար Վահան Ալթունեանին (Բասաթէնա)՝

էջ՝ 510

Գին՝ եօրը շիլին

էջ՝ 736

Գին՝ մեկ շիլար

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԶԵՌԱՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՐԱՐԵԱԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅՆ ՄԵՐՈՑ

ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ

ԵՒ ԵՐԱՆԵԼԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ ՄԵՐՈՑ

ԳԻԻՏՈՅ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԱՆԳԱԿՈՒՆԵՐՈՅ
ԵՒ ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

Ե. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՏՊԱՐԱՆԷՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ՍՏԱՆԲՈՂ

 ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ՀԱՅՑ. ԱՌԱԲԵԼԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

DIVINE LITURGY

of the

Armenian Apostolic Orthodox Church

Անգլերէն բարգմանութեամբ Գեորգի Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսիսեանի
Մախուր քուղը եւ գեղեցիկ տպագրութիւն: Շատ կարեւոր հրատարակութիւն մը:
Լոյս տեսած է Ամերիկայի մէջ: — Գին՝ 2 Սփրիլին: